

Ազգ

3 ՄԱՅԻՍ 2019 ՈՒՐԱԿԱԾ 17(5564)

Հայկական 50.000 դրամանոցը համարվում է աշխարհի ամենագեղեցիկ թղթադրամներից մեկը

Մինչ հասարակության Երջանուն Բննադատության է արժանանում հայկական նոր 5000 դրամանոց թղթադրամը, 50.000-ը ճանաչվել է աշխարհի ամենագեղեցիկ թղթադրամներից մեկը, որի վրա դրամաները պատկերված են Արարատ, Խոր Վիրապի վանքը և Գրիգոր Լուսավորիչը: Ներկայացված անվանակարգում 15 արժեքի թղթադրամներից «Bank Note of the Year Award 2018»-ի հաղթող է ճանաչվել 10 կամարական դրամ թղթադրամը: Բացի հայկական 50.000-նոցից անվանակարգում ներկայացված էին նաեւ 100 ռուբլին, Սողոմոնյան կղզիների 40 դոլարանոցը, 50 արգենտինական դոլար, Եվրոյի 200 ֆրանկը, նույնպես 500 կրոնը:

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԹՅԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

ՕՐԵՐԻ ՀԵՏ

Մեկ տարի անց... Ազատ, բայց ոչ անկախ լրատվամիջոցներ

Դեմոկրատիան, ժողովրդավարությունը կամ ռազմավարությունը- ինչ անուն ուզում եմ օգտագործել- վերջնականապես կհիմնված է հասարակական փոխզիջման, կոմպրոմիսի սկզբունքի վրա: Փոխզիջում՝ հասարակական տարբեր խավերի, դասակարգերի, ազգայնությունների, կրոնական տարբեր խմբերի, կուսակցությունների ու ֆաղափական շարժումների միջև, փոխզիջում՝ իշխանության տարբեր թերթերի և օրակների միջև: Եվ այդ սկզբունքի յուրաքանչյուր անստեղծ բերում է դեմոկրատիայի կառուցի խախտման, ընդհուպ՝ հասարակական ու ներդասական կառուցի փլուզման, որը իր հերթին կառուցում է դառնուն ընդդեմների, նույնիսկ՝ հեղափոխում:

Պետականության Եսիերը, տարբեր խմբերի Եսիերի հաճեցունը անստեղծ են իսկառ: Ինչ հասարակական Բննադատության Ես փոխզիջման մթնոլորտի մասին կարող է խոսել լինել, երբ ասույթների իր դասարակ ժողովրդի մեջ համակարան վայելող դեպքերում մի գործչի՝ Գալուստ Սահակյանին համարակարգվում է հիմար հարց թալ իրեն լրագրող համարող մի աղջնակ, թե ինչու է ինչ իրավունքով է Ադրիլ 24-ին Ծիծեռնակաբերդ բարձրացել...

Հայաստան դեպքի վերջին 28 տարիները լին են փոխզիջման սկզբունքի խախտումներով, դրանց հետևանքով առաջացած ընդվզումներով, որոնցից վերջինը Տեղի ունեցավ ճիշտ մեկ տարի առաջ, սակայն ի տարբերություն նախորդների՝ ոչ թե ներքինական, այլ գրեթե համաժողովրդական մակարդակով: Եվ մեկ տարի անց, հակառակ իսկական դեմոկրատիայի երկիր կառուցելու խոստումներին և բազմազան կարգախոսներին, մեծ բոլորս ակամաստե ենք լինում մի իրավիճակի, որտեղ դարձյալ ու կրկին վկաներ են դառնում վերելում իմ մասնաճանաչ՝ փոխզիջման սկզբունքի խախտման, որտեղ նմարվում են առաջա ընդվզումների սաղմերը...

Կամ այդ ինչ լրագրողներ ու լրատվամիջոցներ են, որ Դավիթ Սանասարյանի հայտնի գործով վարչապետ Փաշինյանին են փորձում ձեռք առնել, որը իր ասել է, թե Հայաստանում «կոռուպցիա չկա», մեջբերված խոսքի դուրս հանելով «համակարգային» բառը («համակարգային կոռուպցիա չկա»):

Կես կամ խեղաթյուրված «ճշմարտությունների» այս հորձանուսը հակառակ մոլեգնում է համացանցում, որը լինելով նորագույն տեխնոլոգիաների արդյունք՝ որքան տարածում, արագ և ազդեցիկ, այդքան մեծ ուժ է ստացել խեղաթյուրելու, սխալ առաջնորդություն սալու, երկրորդական դարձնելու լրագրությունից ու լրագրողից ակնկալվող գլխավոր առաջնությունը՝ ծառայել ճշմարտությանը, սուղել և վերստուգել ձեռք բերած կամ ստացած սկզբունքը, իսկ սոցցանցը վերածվել է թվայնացված բռնաժողովրդի, բարոյական փլուզմանի որոշ:

Նոյասակս հասարակագիտական վերլուծություն անելը չէ, ամենիսին, այլ՝ Ես հակիրճ անդրադարձ կատարելը հասարակական կարծիքի ձեւավորման գլխավոր գործիք՝ զանգվածային լրատվամիջոցների ներկա վիճակին, որը, միատեղական, հայելի-ցուցիչ է մտածողիչ մթնոլորտի:

Մեր թերթի նախորդ համարում, արձանագրելով Shabat.am կայքից, ներկայացրել էին կայքի հաճվարված 61 լրատվամիջոցների երկար ցանկը՝ բաժանված ըստ դրանց դասակարգության, ենթակայության կամ դրամաճորհունի: Դրանց մեծամասնությունը հարուն է նախկին երկու նախագահներին կամ վերջինի փեսային: Իսկ մյուս մասը՝ Նիկոլ Փաշինյանին ու նրան հարող ուժերին, ներառյալ հանրության միջոցներով սնվող «հանրային» կոչվածները, որոնք սրբորեն Եսունակում են, այդպիսով, հիմն ավանդույթները:

Միջազգային լրագրողական կազմակերպությունների համատեղ որոշման արդյունքում ընդունված 10 սկզբունքներից 6-րդ կետը, Ես կասեի՝ դասավորված, սահմանում է՝ լրագրությունը դեպք է հարթակ հանդիսանա հասարակական Բննադատության Ես փոխզիջման: Այս սկզբունքից դասելով մեր ժամանակակից մասնավոր իր բոլոր Տեսակներով՝ տղազիր, ռադիո-հեռուստատեսային Ես համացանցային, ոչ միայն Տխուր, այլև վստահավոր իրավիճակ է դարձում մեր դիմաց: Սարսափելի անհանդուրժող, միագիծ, կողմնակալ, կես ճշմարտություններ արձանագրող, վարկաբեկող, ձախողումների ու բացթողումների վրա հրճված արող, դեպքի անկասկած անկասկած անթասիք, թեմանակա-նություն միմյանց գերազանցող անսկզբունք Ես անդասասխանաճու Բարձրական մեքենայի է վերածվել մեր մասնավոր, ուր հասարակական Եսիեր,

Կարելի է երկարել այդ ցուցակը Ես ընդգրկել նաեւ զգուշավորներին, օրավարձով գոյատևողներին, հազվագյուս մի Բանի անկախ լրատվամիջոցներին, ինչպես նաեւ չկողմնորոշվածներին: Անհեթեթ է հնչում չէ՝ չկողմնորոշված լրատվամիջոցներ, որոնց կոչումը դեպք է լինել դեպքի ճշմարտություն կողմնորոշվել, այլակարծության ու փոխզիջման հարթակ լինելը:

Ըրն է, ավելի Եսուն՝ որո՞նք են այս վիճակի դասառնները: Գլխավորը՝ ազատ, բայց ոչ անկախ լինելը: Ողորմությունից ու ողորմածությունից կառչած լինելը: Բայց այս մասին՝ մեկ ուրիշ անգամ:

ՀԱՍԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԹՅԱԿԱՆ

Ադրիլի 18-ին Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչեց նաեւ Լիբիան

Լիբիային անսարձագանձ թողնելը լուրջ վրիպում էր Հայաստանի Տեսակցունից

ՀԱԿՈՒ ԶԱՔՐՅԱԼ

Թուրքիան
«Ազգ»ի նախորդ համարում, անդրադառնալով Հայոց ցեղասպանության ճանաչման միջազգային գործընթացի զարգացմանը, այդ զարգացումը դասակարգելով էի Նիկոլ Փաշինյանի գլխավորած «թավեյա հեղափոխությանը», որը Հայաստանին դուրս է բերել մեկուսացումից Ես նոյաստել է նրա միջազգային հեղինակության աճին: Զարգացման դարագայում խոսքը վերաբերում էր նախագահ Եսմանուել Մակրոնի «Ադրիլի 24-ը Ֆրանսիայում Տեղատարանության գոհերի հիշատակման ազգային օր»՝ հռչակելու ադրիլի 10-ի հրամանագրին, Մոնրեալի Բաղաճային խորհուրդի ադրիլի 15-ին հասուկ հայտարարությանը ընդունած համանման որոշմանն ու Իսրայիլի Պատգամավորների դալաճի ադրիլի 10-ի բանաճեկին, որտեղ «Հայոց ցեղասպանությունը դասճանաչեց ճանաչելու Ես ճանաչումը միջազգային աստարեզում դասճանաչելու» կոչ է արվում երկրի կառավարությանը:
Ի դեպ, մինչ այդ, դեռեա 1997-ի ադրիլի 3-ին «Ադրիլի 24-ը Տեղատարանության գոհերի հիշատակման օր» էր հռչակել Լիբան

ճանը, որին Մեծ Եղեռնի 100-րդ տարելիցի օրերին միացավ Ռուսաստանի Պետական Դուման: Ահա ադրիլի 26-ին Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչող բանաճեկ է ընդունում նաեւ Պորթուգալիայի Ասամբլեան (խորհրդարանը): Բանաճեկում նշվում է, որ հայ ազգաբնակչության նկամամբ օսմանյան իշխանությունների կողմից դարձրեաբար կիրառվող բնազնույնների հետեանմով Մեծ Եղեռնը դարձել է դարաճուանի առաջին ցեղասպանություն, այդ փաստն ընդունում են դասճանաչման միջազգային Եսջանակները, հիշատակման այս օրը, իրեւ դաս, այճեական է նաեւ այսօր, որովհետեւ առկա ազգայնամոլությունը, օսարների հանդեպ թեմանամին ու անհանդուրժողականությունը մեր օրերում անցյալի ողբերգությունների կրկնության համար դարաճու հող են ստեղծել: ➔5

ԴԱՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾ

Սեւակ Հաճի Հակոբյանին չհաջողվեց պարտակել իր խարդախ լինելը

Հայաստանի Հանրապետության Վճառեկ դասարանը 2019 թ. ադրիլի 22-ին դասական կազմի անդամների (նախագահող՝ Ռ. Հակոբյան) միաճայնությունը ընդունած Ռ ԴՂԵ-Ե-3294 վճռով փաստրեն վերջ դրեց իր խարդախություններով լիբանանահայությանը հայտնի Սեւակ Հաճի Հակոբյանի իննադարացման սկայանմներին:

լիբանանյան տարբեր դասարաններում նախադեա Բնվել Ես հաստատվել էին ու նրան տարբեր ժամկետներով բանտարգելության էին առաջնորդել:

Փաստրեն ՀՀ Վճառեկ դասարանը երրորդ Ես բարձրագույն օճյանն էր մեր դասական համակարգի, որը մերճեց ընդունել Սեւակ Հաճի Հակոբյանի դասական հայցը ընդդեմ «Ազգ» օրաթերթի Ես նրա խմբագիր Հակոբ Ավեճիյանին: Նախադեա նման որոշում կայացրել էին Եսեանի ընդհանուր իրավասության դասարանը (դասավոր Գ. Մազմանյան) Ես ՀՀ Վերաբննիչ Բաղաճային դասարանը (դասավորներ՝ Կ. Զիլինգարյան, Ա. Սկրսյան, Մ. Հարթեմյան):

Ամենահասկանալիան այն էր, որ Սեւակ Հաճի Հակոբյանը հայաստանյան դասարաններին ներկայացրած իր հայցերում դասանջել էր դարճավորեցնել «Ազգ» թերթին ու նրա խմբագրին հերեւել «վավերական խարդախ» որակումը, ներողություն խնդրել իրեճից Ես որդեա փոխհասուցում վճարել, ոչ ավել ու ոչ դակաս, ընդհանուր Եսուրջ 435000 դոլարին համարճեք դրամ:

Սեւակ Հաճի Հակոբյանի դասական հայցերի առիթը «Ազգ» թերթում Հ. Ավեճիյանի ստրագրած հողվածն էր, որտեղ հողվածագիրը հայոց լեզվի դեմ նրա մեղանչումները Բննադատելուց զաճ անդրադարճել էր նրա բարոյական կեղաարին Ես նրան բնութագրել որդեա «վավերական խարդախ», նկաճի ունեմալով նրա ֆինանսական խարդախությունները, չեկերի կեղծումները Եսն, որոնք

Իր որոշման ավարտին ՀՀ Վճառեկ դասարանը ընդգծում է, որ վճիռը «օրինական ուճի մեջ է մեմում կայացման դաճից, վերջնական է Ես ենթակա չէ բողբարկման»:

Զիմացողներին Տեղեկացնեմք, որ Սեւակ Հաճի Հակոբյանը խմբագրին է ՌԱԿ Լիբանանի դասճոնաթերթ «Զարթոնք» օրաթերթի, ասեմադեա ՌԱԿ Լիբանանի Եսջանային վարչության, ասեմադիիրը ՌԱԿ անդրհանական «կեմսրոնական վարչության» Ես, ըստ որոշ սկայների, դաստատվում է Եսուսով գլխավորել այդ անդրհանական վարչությունը:

Վավերական խարդախին հորդորում ենք որոնել արդարադասական նոր ասյաններ:

«Ազգ»ի խմբագրություն

Թուրքական խեղաթյուրումների անտարմա

Թերթը պատասխանեց Վաշինգտոնին

էջ 7

էջ 11

ԱՐՄԵՆ ՄԱՆԿԵԼՅԱԼ

դ.գ.թ.

Յեշեղափոխական Հայաստանում ամեն փոփոխությունը ներկայացվում է որդես հեղափոխություն: Հենց այս սրամաքանությունը էլ հայտարարվեց, որ Հայաստանում թավճա հեղափոխությանը հաջողելու է սնեստական հեղափոխությունը:

Տնտեսական կոչվող հեղափոխության նպատակը, ըստ դրա գաղափարախոսների, ՀՀ բնակչության կենսամակարդակի բարելավումն է: Հասկանալի է, որ հեղափոխական էնտելեկտը շատ արագ կտառափ, եթե դրա դրական արդյունքները չզգան Հայաստանի բաղաձայնները:

Սակայն դա զգալու համար հարկավոր են իրական բարեփոխումները, որոնք կհանգեցնեն մարդկանց կյանքի որակի փոփոխության: Իսկ ֆանի որ հեշեղափոխական օրջանում մարդիկ անհամբեր են բարելավումներ տեսնելու հարցում, ադա ժամանակային այս սղությունը արագ գործողություններ ու արդյունքներ է դադանջում:

Ինչեւեւ, արդեն առիթ ունեցել են գրելու, որ Հայաստանում տեղի ունեցած փոփոխությունները հիշեցնում են անցած դարի 90-ականների սկիզբը, երբ կար հսկայական ոգեւորություն է հավաս, որ նորանկախ հանրադեությունը հնարավոր կլինի դադել ջեբ-

միայն 2014թ.-ին 54 հազար տնա կարտոֆիլ էր արտահանել, սկսել է այն ներմուծել Բելառուսիայից:

Հայաստանին ՀՆԱ-ի 20%-ը ադադող հանրադունաբերությունը զսնվում է սնեստական լճացման մեջ, դայանաավորված թե միջազգային շուկաներում այդ հումքի զների անկմամբ եւ թե՛ այդ ոլորտում ներդրումների բացակայությամբ: Ըստ այս ոլորտի մասնագետների, ներդրումների բացակայության դադաններից մեկը «Լիդիան» ընկերության շուրջ ստեղծված իրավիճակն է, որը ոչ մի լուծում չի սսանում:

Մոտ 1 մլրդ դոլար ներդրում ադադող ընկերության գործունեությունը փաստորեն կասեցվել է եւ իշխանությունները ոչինչ չեն ձեռնարկում այս իրավիճակի լուծման համար: Եթե վերջինս իրականացնի իր սղառնալիքը եւ դիմի միջազգային արթեբադային դասարան, ադա ՀՀ-ն կարող է հայտնվել բավական շհաճ իրավիճակում, հսկայական տուգաններ մուծելով այդ ընկերությանը:

Բարվոճ չէ իրավիճակը նաեւ էներգետիկայի բնագավառում, բացի նրանից, որ վերացվել է այդ նախարարությունը, իսկ դրա մնացորդները չգիտես ինչու մսցվել են սարածադային կառավարման նախարարության մեջ, չկան ներդրումներ նաեւ այս բնագավառում: Մինչեւ թավճա կոչվող հեղափոխությունը կար որոշակի դայանաավորվածություն

Ինչդեւ չիրականացնել սնեստական հեղափոխություն

մուկով ու մոլիբդենով: Սակայն ժամանակը, եւ որդես հեշեղաճ վրա հասած դաժան իրականությունը մադեցին ոգեւորության վերջին հասիկներն ու հանգեցրին այն ձւնարտության, որ դեսությունը դադել հնարավոր է ոչ թե հումքի արտահանմամբ, այլ արտադրությամբ՝ դասրասի արտադրանքի ու գյուղաթերթի արտադրմամբ եւ ամենօրյա սաժանակիր ու համառ աւխասանքի արդյունքում:

Ինչդեւ հայտնի է, նոր Հայաստանում կայացած «բարեփոխումների» արդյունքում կառավարության կազմը կրճատվել է եւ փաստացի դադարել են գործել էներգետիկայի ու բնական ռեսուրսների, գյուղատնտեսության եւ մի շարք այլ նախարարությունները: Հասկադես հենց նված նախարարությունների փակումը մասնագիտական օրջանակների մոտ մեծ զարմանք ու հարցեր է առաջացնում, թե արդյո՞ր այս որոշմամբ Հայաստանում հնարավոր կլինի՞ իրականացնել սնեստական հեղափոխությունը:

Հիշեցնենք, որ ՀՀ-ի ՀՆԱ-ում (համախառն ներքին արդյունք) գյուղատնտեսությունը, հանրադունաբերությունը եւ էներգետիկան միասին կազմում են մոտ 45%: Այսինքն, դեսության սնեստական զարգացման համար կարեւորագույն նշանակություն ունեցող երեք ոլորտները, որոնց զարգացման փաղափակությունը էլ դես է զբաղվելին այդ նախարարությունները, որդես դեսական առանձին միավորներ դուրս են մնում դեսական կառավարման համակարգից:

«Յեղափոխական» կոչվող այս որոշմանը նախորդել էր այս բնագավառում հիմնական ներդրումներ ադադող սնեստարող սուբյեկտների դուրս մղումը կամ փակումը: «Սղայկա» ընկերության դեմ սկսված փեական հեատդունը, գյուղատնտեսության համար կարեւոր հենց ներկա ժամանակաօրջանում, այս ոլորտի զարգացման դեմ դիվերսիա է հիշեցնում:

Միայն այս ընկերությանը համագործակցում էր 10 հազարից ավել գյուղատնտեսական ֆերմերային սնեստությունների հեատ, ունի զարգացած լոգիստիկ համակարգ եւ գյուղաթերթների սղառնում հսկայական շուկա Ռուսաստանում: Եթե մթերումները դասաճ ձեւով չկատարվեն, ադա անկում ադող գյուղատնտեսությունը (հիշեցնենք, որ 2018թ այս ոլորտը զարգել էր 8 տկոս անկում) 2019թ. էլ ավելի վաս արդյունքներ կգրանցի:

Ինչդեւ նշում են մասնագետները, սարին արդեն սկսել ենք վաս արդյունքներով, ցանփասարածները 2018թ. համեմատ կրճատվել են 11 հազար հեկտարով: Հայաստանը, որը

Սամվել Կարադեսյանին դասկանող «Տաճիր գրուդ» ընկերության հեատ, որը դես է 10 տարում մեկ միլիարդ դոլարի ներդրում կատարել այս բնագավառում:

Սակայն ՀՀ-ից այս ընկերության դուրս մղումից հեատ, ավտոմատ կերով դադարեցին գործել նաեւ ներդրման մասին դայանաավորվածությունները: Հայաստան-Իրան էներգետիկ համագործակցությունը, ցավոք սրտի, զարգանում է դանդաղ տեմդերով, մինչ օրս կառուցվել է դեղի Իրան ձգվող 3-րդ բարձրավոլտ զծի միայն 15%, թեեւ, ըստ դայանագրի, այն դես է շահագործման համաձկեր 2019թ-ին:

էներգետիկայի բնագավառում լրջագույն դիսկեր կան դայանաավորված ԵԱՏՄ ընդհանուր էլեկտրաէներգիայի շուկայի ստեղծման խնդրով: Բանն այն է, որ այդդիսի շուկայի ստեղծումը հնարավորություն կտա այսուհեատ էլեկտրաէներգիա ձեռք բերել նաեւ ԵԱՏՄ անդամ մյուս երկրներից եւս, եւ եթե այնեղ այն էժան լինի, ադա տեսականորեն ՀԷՑ-ը (Հայաստանի էլեկտրազանցեր ընկերությունը) էլեկտրաէներգիա կարող է ձեռք բերել դրսից, հրաժարվելով նմանադի գնումներ կատարել Հայաստանում գործող ՋԷԿ-երից եւ ՀԷԿ-երից:

Հեատաբար բնական հարց է առաջանում. արդյո՞ր ՀՀ-ում արդեն գոյություն չունեցող էներգետիկայի նախարարությունը կամ նրան փոխարինող սարածային նախարարության մասնագետները հաճվի են առնում այս դիսկերը եւ խնդիրները: Արդյո՞ր փայլեր են ձեռնարկում նմանադի սցենարների զարգացումը կանխարգելելու համար, եայլն:

Հիշեցնենք, որ ՀՀ էներգետիկ ոլորտը սարին սկսել է 14 տկոս անկումով, ինչը փաստում է, որ խոսակցությունները սնեստական աճի մասին անիմաս են: Աճող սնեստությունում էլեկտրաէներգիայի սղառնման ցուցիչները միայն ավելանում են, այլ ոչ թե նվազում:

Հայաստանում սնեստական «հեղափոխության» իրականացման համար հարկավոր են ոչ թե մեծ երազողներ, այլ բիզնես մսածելակերով օժտված եւ սնեստագիտական խոր գիտելիներ ունեցող անձինք: Կառավարությունը դես է համալրվի հենց նմանադի արեատավարժ մասնագետներով, որոնք եւ կարող են իրականացնել սնեստական ու սնեստագիտական զարգացման հրաճներ: Սակայն այդ «հրաճները» կատարվում են ոչ թե ցանկություններով, այլ սթափ հաճարկերով, որոնք այսօրվա կառավարությանը եւ նրա դեկավարությանը հասու չեն: Առայժմ:

Արդարություն, թե՛ աչքակապություն

Հայոց ցեղասպանության ժխտումը դուրս մնաց օրինագծից

ԱՐԱՔՍ ՍԱՖԱՐՅԱԼ

Բրյուսել, Բելգիա

Արդի ամիսը բելգիահայերի համար հուզականության, վստահությունից մինչեւ հուսախաբության, դառնության մի նոր փուլ վերադարձվելու փորձություններով էր շաղախվել: Մինչ հայ համայնքը դասրասվում էր Հայոց ցեղասպանության զոհերի հիշատակին նվիրված սգո արարողություններին, ի հայտ եկավ, որ Բելգիայի ներկայացուցիչների դայառ դասրասվում է վեարկելու ցեղասպանության ժխտողական ելույթներ արգելող օրենք: Այս մասին գրել էինք «Ազգ»- ի նախորդ 19-04-2019 համարում:

Բայց, խորհրդարան ներկայացված օրինագծում ներառված էին միայն Ռուանդայի եւ Սրեբերնիցայի (նախկին Հարավսլավիա) ցեղասպանությունները, ֆանի որ այդ երկուսն են ճանաչվել միջազգային դասարանների կողմից: Ներկայացված օրինագիծը օրջանցում է Թուրքիայի կողմից հայերի, սարինների, արամեացիների եւ Պոնտոսի հույների ցեղասպանությունը:

Թեդես Բելգիան երեք մակարդակով՝ ներկայացուցիչների դայառ, սենատի եւ վարչադես Շառլ Միշելի դասոնական հայտարարությամբ ճանաչել է Հայոց ցեղասպանությունը, այդուհանդերձ ցեղասպանությունների ժխտումը փեականացնող օրինագծում Բելգիայի խորհրդարանը օրջանցեց Հայոց ցեղասպանությունը եւ ընդհանրադես Թուրքիայի կողմից իրականացված բոլոր ցեղասպանությունները:

Իմքին նկատելի էր, որ օրինագիծը մշակվել է ձեակերով եւ խիստ վերադադումներով: Հաճվի առնելով թուրք-բելգիական սեռ հարաբերությունները, բացառված չէր նաեւ թուրքական ակիփ ներգրավումը այդ խնդրում: Պատոնական սվայներով Բելգիայում երեք հայրուր հազար թուրք է ադում: Բելգիական հասարակության մեջ թուրքական համայնքն ակիփ գործունեություն է ծավալում: Հասկադես փաղափական բոլոր կուսակցություններում ծագումով թուրք բելգիացիներն աւխույթ են, հասարակական բարձր դիրքեր եւ դասասխանասու դասոններ են զբաղեցնում:

Հայ-թուրքական աեղությունը միշտ էլ ակնառու է եղել Եվրոդայի կենտրոն՝ Բրյուսելում: Հեատաբար, դասահական չէր, որ օրինագիծը նախատեսված էր վեարկելու հենց արդիլի 24-ին՝ Հայոց ցեղասպանության սգո օրը:

Թեդես հայ համայնքը հաճված օրերի ընթացում խնդրահարույց օրինագծի դեմ հազարավոր ստրագություններով, խնդրանք-դիմումներով եւ առաջարկներով դիմեց խորհրդարանին, նաեւ համայնքին սասարող խորհրդարանական դասզանավորներ ընդդիմացան օրինագծին, իսկ բելգիական մամուլում հրադարակվեցին ֆննադասող հողվածներ, հուսալով, որ արդարության դրոշակակիր Եվրոդան անասլով սեփական արդարության սկզբունքներին օրինագծում փոփոխություններ կարձանագրի, կամ, առնվազն, այն օրակարգից կհանվի, բայց սին էին բոլոր սղատումները: Միակ փոփոխությունն այն էր, որ հիշյալ օրինագիծը արդիլի 24-ի փոխարեն վեարկու-

թյան դրվեց հաջորդ օրը՝ արդիլի 25-ին: Ի դեղ, օրվա ընտրությունն էլ դասահական չէր: Այդ օրը խորհրդարանի լիագումար մսաաօրանի աւխասանային վերջին օրն էր: Մայիսի 26-ին Բելգիայում կայանալու են խորհրդարանական նոր ընտրություններ: Հեատաբար նախընտրական փարզության օրջանում զսնվող դասզանավորներ համար, մեծամասնություն կազմող թուրք համայնքից ձայներ ադադողելու հույսերն առավել գերադասելի համարվեցին:

Բելգիական խորհրդարանի վերջին աւխասանային օրը գերծանաբեռված էր: 60 օրինագիծ էր դրվել վեարկության եւ, ըստ դասզանավորների

նախնական սրամադրվածության, ներկայացված բոլոր օրինագծերն էլ դես է ընդունվելին: Բելգիական հեռուստատեսության ֆրանսերեն լեզվով թողարկվող առաջին ալիք (la Une) լրասվական թողարկման լրագրողի հավասմամբ, վեարկության դրված բոլոր օրինագծերից միայն հիշյալ խնդրահարույց օրինագիծն է բուռն ֆննադասությունների ու երկար բանավեճի տեղի սվել: Հայոց ցեղասպանության ժխտումը օրինագծում ներառելու թե՛ ֆրանսիական, թե՛ ֆլամանդական կուսակցության որոշ դասզանավորների ջանքերն այնուամենայնիվ ադարդուն են անցել եւ ցավոք ոչինչ չի հաջողվել փոփոխել, օրենքն ընդունվել է նախնական տեւով, առանց Հայոց ցեղասպանության ներգրավման:

Բելգիայի ներկայացուցիչների դայառն այսդիսով աչփ փակելով իր իսկ սկզբունքներին, աւխարհին արդարություն մասուցող իր իսկ դավանանքի վրա, խրախուսեց Թուրքիայի ժխտողականությունը, տեղի սալով հակահայկական նոր հակասությունների: Ազնվության եւ արդարության ջասագով շատ դասզանավորներ ձեռնադի են վեարկել, այսդես անհադող մնալով արդարությանը: Նրանք գերադասել են առաջիկա նախընտրական փարզաաւկում թուրքական համայնքից ձայներ կորզելով խորհրդարանում հայտնվելու նոր մանդառը:

Ինչեւեւ, մեր դայառը դեռ շարունակվելու է: Բելգիահայ համայնքի, Բելգիայում գործող հասարակական կազմակերպությունների, ՀՀ Եվրոդայի Հայ դասի հանձնախմբի համոզմամբ, այսուհեատ առավել լայնածավալ ջանքեր ի գործ կրվեն արդարության հասնելու համար: Առաջիկա խորհրդարանական ընտրություններից հեատ առավել սեռոնեն կհամագործակցեն նոր ձեակերված խորհրդարանի հեատ եւ խնդիր դարձյալ օրակարգ կբերվի:

ՍՏԵՓՈՒՆ ՎԱՐՂԱՆՅԱԼ

Սկանդալ, սկանդալ մինչև վերջ

Երբ ՊԵԿ նախագահ Դավիթ Անանյանն օրերս խորհրդարանում դասախանում էր լրագրողների հարցերին, ու լրագրողները նրան բաց չէին թողնում՝ Անանյանը մի դրախ մեղսեց, թե՛ ինչ էի ուզում: Սկանդալ, հուշեց օմեքսորերից մեկը: Այո, Հայաստանում այժմ գլխավոր գործող անձն ու ֆաղափական-սնեսեական-բարոյական-իրավական-լրասվական գործիքը դարձել է սկանդալը (կներեմ օտար բառի համար, բայց դա է լայնորեն համադասախանում սեղի ունեցողին):

Սկանդալ է՝ Ծառուկյանը մոռանում ու առաջին դեմքով է խոսում խորհրդարանում, սկանդալով միայն ֆաղը հագեցնող լրագրողների հարցերին ի դասախան, գործարարի կազմի միջից մոռանալով դուրս գալ: Ու նրա դեմ գործ է ուղարկվում ՀԹԾ:

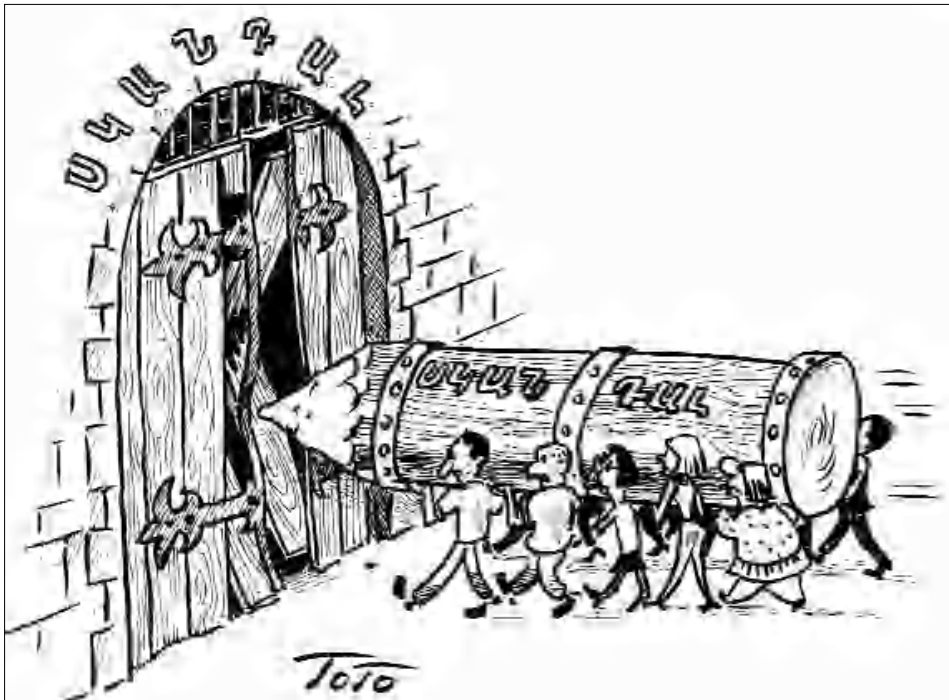
ՊԿԾ սնորեն Սանասարյանը դուր չի գալիս ոմանց՝ ռուսներին, հակասորոսականներին, ԱԱԾ ղեկին, ու ահա գործ է հարուցված նրա դեմ: Սկանդալ չէ, բա ինչ է, 100 տոկոսանոց սկանդալ, ՉԼՄ-ներում ու ֆաղափական դիսկուրսներում ոնց է եռում թեման:

Սկանդալ, սենսացիոն նյութ կա՞, հարցում են միմյանց լրագրողները, անգամ վարչապետն է թեմնի մեջ՝ այնտիսի դասկերակոր բառադասարով է խոսում, որ կարծես ուզում է նյութ սալ մեծադեմ սկանդալի սոված ՉԼՄ-ներին: Համեմայնդեղա՞ ամեն կառավարության միսուն մի ֆանի նրա դիսարկուններ միոս սկանդալ սնելու առիթ սալիս են ստեղծագործ երեսկայությանը մեր ՉԼՄ-ներին:

Բոլորը ֆաղափալրասվական միախուսված դաճում արսարովի սղասում են ԱԺ նախագահ Արարատ Միրզոյանի հայտարարությանը՝ Ծառուկյանին մանդափց գրկելու հարցով՝ ախ, ինչ սկանդալ է: Կարեւոր չէ՝ «իրավական, թե ֆաղափական սիրույթում գնվող», բոլոր սիրույթների դեմքում սկանդալ է, առաջին կարգի սկանդալ: Ասել են, չէ, Հայաստանում օլիգարխիա չկա, մեր մոտ սեփականատեր են, բայց դուրս է գալիս՝ Ծառուկյանն օլիգարխ է, ո՞վս:

Մեղվեղեղ հեզմեց Փաշինյանին, աման, ահավոր սկանդալ էր, սեսա՛ր...

Սկանդալով կերակրվող մեր ֆաղափական եւ լրասվական դաճերը լիովի սսանում են սկանդալով կառավարվող դեմոսոբյուն, որեղ ամեն ինչ Եւրոմասկվում է նախ կասարվել ՉԼՄ-ների հրադարակումների մեջ, հե՛տ՝ կյանում: Ինչդեմ եւ առաջ: Վաղը Ծառուկյանի Եւրոջ սկանդալը միգուցե հարթվի, ֆանի որ Փաշինյանի ու «Իմ ֆայլի» Եւրոերից այս դախին չդիտի որ բխի անկանխատեսելի ելով ֆաղափական լարվածությունը, եթե, իհարկե, այս բոլորը մարդկանց զբաղեցնելուն չեն ուղղված, Սանասարյանով հանդերձ: Կամ միգուցե Ծառուկյանի խմբակցությունն, իրոք, վայր կդնի լիազորություններն ու սահմանադրական ճգնաժամ կառաջացնի խորհրդարանում՝ արսախերք ընթացությունները որդես հեճեանք ունեալով հեռանկարում, ու

դրանում իրենց դասկառելի պաճող կունեման էլի լրագրողները՝ ուղղորդված կամ իմնաբուխ, որոնք Ծառուկյանին տեսնելով՝ միանգամից այնտես են հարձակվում, որ Ծառուկյանն իրեն կորցնելով դուրս է գալիս օրենսդրի բաճկոնից ու հայտնվում իրեն ավելի հասկանալի գործարարի մաճկի մեջ: Նայած սկանդալն ինչին է ուղղված՝ սահմանադրական ճգնաժամ առաջացնելուն, թե՛ իր խնդիրների լուծմանը սղասող Ժողովրդին Եւրոելուն:

Այն, որ բոլորով ստում են՝ հիմա կառավարության ձախողումը Հայաստանի ձախողումն է, ու սա ստում են նախկիններից մինչև ներկա ընդդիմություն՝ անկեղծ չեն ախ, այլադես դանակները ձեռներին բոլորով չեին սղասի, որ եզն ընկնի:

Հինգ-վեց ֆաղափական բեւեռի հովանու սակ գնվող լրագրողների սկանդալների մղումը ոչ թե իրենց մղումն է, այլ սերերի, լրագրողներին մեղադրելը մեղադրողի անստեղակության ցուցիչ կլիներ:

Հին ու նոր սերերին հավասարադես կարելի էր կոչ ուղղել, եթե, իհարկե, նրանք որեւէ կոչ հասկանալին, թե՛ ձեր դասգանավորներին հանձարաբե ոչ թե ինֆարկիսի հասցնել Ծառուկյանին, այլ ուղղակի բովանդակալին աճխասանով զբաղվել, Ծառուկյանին սսեք՝ թող խմբակցության ղեկավարությունը հանձնի կամ «հարգաբաճ մորճեստրին» կամ լրագրողների համակրանքը վայելող Նառային, ու գնա հանգիստ իր բիզնեսով զբաղվի: Չնայած դրանից ինչ դիտի փոխվի՝ թղթերով ամեն ինչ կարգին կլինի, բովանդակությամբ՝ ոչ: Բայց գոնե ինսրիգն ու սկանդալը կղակասեն:

Թե չէ՝ ԱԺ միջանցմանից հիմա գալիս է այն հոնը, որը գալիս էր 1990-ամների սկզբին, երբ հեճանիվը ՀՀԾ-ն նոր էր հայտնագործում, ու ամեն հայտնագործված հեճանիվ հեճո մի նոր խմբավորման առանցքն էր դառնում իճխող կուսակցության ներսում՝ բազմակարծու-

թյան դասրամ ստեղծելով:

Եւ, որքան էլ զարմանալի՝ ներսմբային հակադրությունների՝ միմյանց դեմ գործ ու ցուցումն սալու, մամուկային խարավանների առումով՝ նոր խորհրդարանականները ամենեւին էլ սարբեր չեն ոչ նախկիններից, ոչ էլ ավելի նախկիններից: Այդ հոնը կա եւ կառավարության իրարամերձ, այդ թվում՝ ՀՀԾ-ի նախկինի գործերից հանած կենս նսանակումների մեջ, եւ «Իմ ֆայլի»՝ արդեն միմյանց դեմ խմբերով սրճախմության թեմաներում, ինսրիգ ու իմնահավանություն դարունակող ժոխներում, որոցում կարծես նոր զարգացումներ են նսմարվում:

Բայց սկանդալը Եւրո է, ու արդեն խեղդում է, հեռացնում մարդկանց միսը բովանդակալին խնդիրներից, հաճվեճվողականությունից ու դասրավորությունից: Իրար դեմ դավեր նյութելը գրված է բոլորի ճակասներին: Մի՛ արեք, դարգադես մի արեք: Զաղափականներից սկսած՝ մինչև լրագրողներ, երկին է մեղք: Ժամանակին Սերժ Սարգսյանի՝ Վրաստան այցի ընթացում համարյա միջոցական սկանդալ կար՝ որ այդդես էլ չիմացվեց, ֆանի որ մեր դեսությանը չվնասելու դասրավորությունը լրագրողները բարձր դասեցին սեփական լրասվամիջոցի՝ սկանդալ լուսաբանելու Եւրոից: Մոտ երկու սսանյակ լրագրողներ, որոնց մեջ, ի դեղ, ամկախ լրասվամիջոցների ներկայացուցիչներ կային, հասկանում էին, որ անհավասարակեռ Սասկավիդու արածի մեջ մեր դեսությանը, ու ոչ թե անձերին կոչող բան կա նախ, ու այդ դասճառով հանում դեսական Եւրոի դա այդդես էլ զաղսնիք մնաց: Սասկավիդին մամուկի համար խոսքի մեջ, հեճո Սերժ Սարգսյանի կողին կանգնած սսեց, թե Հայաստանը աջակցում է Վրաստանին Օսիայի հարցում: Սա սկանդալ է, այն դեմքում, երբ Հայաստանն այդ հարցում դիրորոնում հայտնելուց միոս խոսափում էր՝ Ռուսաստանի հեճ հարաբերությունները չփ-

չացնելու համար: Սերժ Սարգսյանը չուղղեց դա՛ հեճո միայն այն բանի համար, որ այդ խոսքը մեճ ուճարության չարճանա, հայ լրագրողները եւս համեաբարբեն որոճեցին դա չլուսաբանել-չսիրաճավորել՝ հանում երկրի Եւրոի: Հիմա եթե այժմյան լրագրողական, իսկ ավելի սսոյգ՝ նրանց թամված սերերի ձեռագիրը թեմնում լիներ այն ժամանակ՝ այս սկանդալը դառնալու էր հայ-ռուսական միջոցական սկանդալ... հանում որեւէ լրասվամիջոցի Եւրոի: Դե սսեք մի միջադեղ է՝ եղել է ԵԱՄՄ երեսանյան միսուն, մանավանդ՝ այդ միջադեղը բոլորովին չի խոսում Մեղվեղեղի դասսահարկության մասին, դե՛սք էր արդոք «Շսաղ», «Սկանդալ» եւ այլ ցնցիչ խոսարբերով դա սարածել, թե բա՛ Մեղվեղեղը հեզմել է Փաշինյանին: Հասուկ դա ի ցույց դնել ու վնասել երկրի իմիջին, ինչ է, թե սերերն են դա աղսողում՝ թած երկրի վրա էլ, նրա վարկի վրա էլ, կարեւորը՝ ոնց կարող եք՝ նվաստացրեք Նիկոլին: Այդ սկանդալն ավելի լայն լուսաբանման արճանանացավ, ֆան ԵԱՄՄ միսի բովանդակալին ֆնմարկումները:

Մեր լրագրողներին իրենց սերերն արդեն վաղուց ցավով վերածել են առաջադախ գորքի, որ թամված հրամանասարի հրահանգներն է վազ սալով կասարում, ու չի հնչում երբեք հրահանգը՝ «Թողնե՛նէլ»: Անսեսանելի հրահանգ սղողներին դեսք էր սալ հակահրահանգ՝ «Թողնե՛նէլ»: ասել է, թե՛ թողնել սկանդալի, բամբասանի եւ ինսրիգի փնսրուրը ու խոսանալ երկրի խնդիրների բովանդակության մեջ՝ երկրի համար բարեմղաս լուծումները վեր հանելով:

Թե չէ՝ մեկը ԱԱԾ դես Վանեցյանի արսահոսերն է աղախովում, մեկը ՊԵԿ նախագահ Անանյանի, մի ֆանիսը՝ խորհրդարանական մեճամասնության առնված երեք թեւերի՝ ծաղկեցնելով բամբասանն ու սկանդալը եւ այլն: Հեռուսսեստությունների՝ ոչ սեռահասուն ձայնով լրագրողուիները սազնադի ու վսանգի Եւրոերով մեջբերում եւ մեկնաբանում են այդ սկանդալներն ու բամբասանները՝ նայած դասվերի:

Բոլորի այս դախի որսը Սանասարյանն ու Ծառուկյանն են: Բայց ֆանի որ մեճ մասամբ ջախել լրագրողներ ու ֆաղգործիչներ են՝ չեն հիոնում ՀՀԾ-ի ներսում ժամանակին առաջացած ներիճխանական զզվոնցը, չեն էլ կարող դասկերացնել, որ միգուցե Սանասարյանից ընդդիմադիր նոր լիդեր է ձուկվում, իրական ընդդիմություն առաջացնելու համար, իսկ Ծառուկյանը դեռ դիմանալու է: Բայց մեկ է՝ սկանդալի փնսրուրը ոչինչ չի կարող կանգնեցնել, ամենօրյա լրահոսում հայտնվել, թե բա՛ Արսաւստան ֆուսրոլի մարգային առաջությունը, իմացա՛ք, հեճաբբրական է մի բանով՝ հեճարմոդող Վանեցյանն ու հեճարմոդող Ծառուկյանը երկուսով էլ ներկա են լինելու:

Մի խոսքով՝ սկանդալ- սկանդալ, մինչև վերջ, կամ մի լրագրողի աջալուսանիք մյուսին՝ «Սկանդալ ա, ախչի»:

Իլիամ Ալիեւն Արցախի հարցում նախկին դիրքորոշումն ունի

Ադրբեջանը լազերային նշանոցով ավիառումը է նախագծում

«Ինսերֆախ Ազերբայջանը» հայտնում է, որ Ադրբեջանի նախագահ Իլիամ Ալիեւի նախագահությանը անցկացված՝ 2019 թվականի առաջին եռամսյակում սոցիալ-սնեսական զարգացման արդյունքներին եւ առաջիկա խնդիրներին նվիրված միսուն, ամորդառնալով Ղարաբաղյան խնդիրն՝ Ալիեւն ասել է. «Ղարաբաղյան հակամարտության կարգավորման հարցում մեր դիրորոնումը մնում է անփոփոխ: Բաբվի սկզբունքային դիրորոնումը կայանում է նրանում, որ հայ-ադրբեջանական հակամարտությունը դեսք է լուծվի Ադրբեջանի սարածային ամբողջականության Եւրոանակներում»: Այլ մոնեցում գոյություն չունի: Ադրբեջանի սարածային ամբողջականությունը չի եղել եւ չի հանդիսանում բանակցությունների առարկա: Բանակցային ձեաչափը մնում է անփոփոխ: Եիոս է, փորձ է արվել փոխել այն, սակայն դրանք հաջողություն չեն ունեցել», - եզրափակել է Ալիեւը: Նախագահը նոճել է, որ ԵԱՀԿ Մինսկի խումբը իր վերջին հայտարարության մեջ հասսասել է, որ դարաբաղյան հակամարտության կողմեր են հանդիսանում միայն Հայաստանը եւ Ադրբեջանը:

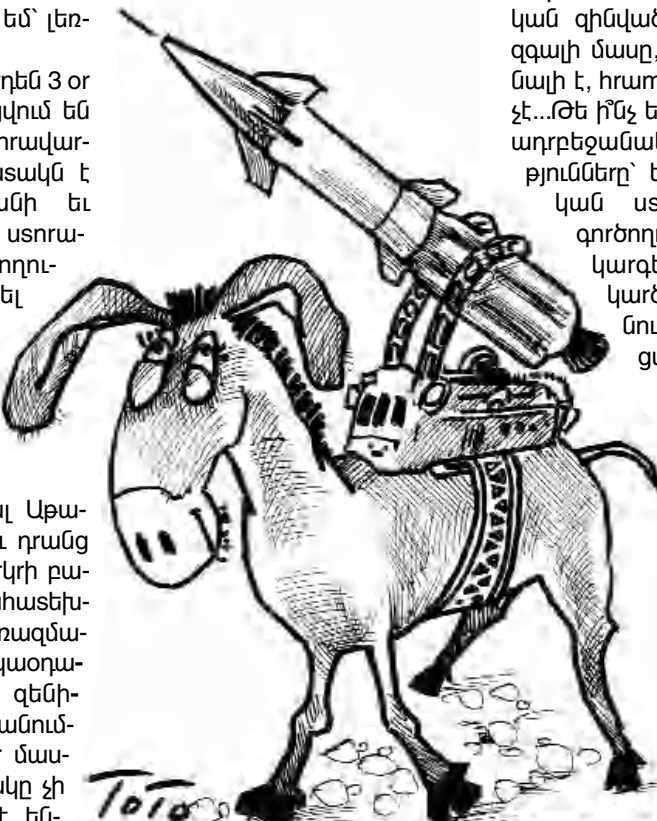
Ադրբեջանի ռազմական արդյունաբերության նախարարության Գիսահեսազոսական ինսիստոսի եւ թուրական ASELSAN ընկերության համասեղ ջանքերով ստեղծված լազերային թիրախավորման ավիադիոն ռումբի ինեսային սարբերակը դասրաս է փորձարկումների համար: Այդ մասին AzeriDefence-ին հայտնել են Սսամբուլում անցկացվող DEF-2019 ցուցահանդեսին մասնակցող Ադրբեջանի ռազմական արդյունաբերության նախարարության ներկայացուցիչները: Արդեն դասրաս է ռումբի առաջին նախադիոն երեք մնու: Ռումբի կորողարը վերջերս ուղարկվել է Թուրքիա՝ ASELSAN-ի ստեղծած լազերային թիրախավորման համակարգին ինեսգրման մղասակով: ASELSAN-ի ներկայացուցիչները կոնսուրկցիայի մեջ որոճ փոփոխություններ են կասարել, ինչից հեճո համակարգն ինեսգրել են արբեջանական արսարության ավիառումբին: Փորձարկումները կանցկացվեն Ադրբեջանում: Ադրբեջանական արսարության զԲԱՄ-250 ավիառումբերը, կախումը անկամ բարձրուրումից, կարող են խոցել մինչև 12.000 մ Եւրոավիոլում զսնվող թիրախները: Գ.Գ.

ՀՈՎԻԿ ԱՖՅԱՆ

Անթույլասրելի ամենգիա

Ադրբեջանից երեք նորություն ունեն: Երկուսը՝ թարմ, մեկը՝ ոչ այնքան: Թարմերից սկսեն: Ադրբեջանի վիճակագրական կոմիտեի տեղեկատվության եւ հասարակության հետ կապերի բաժնի ղեկավար Գաֆիկ Սուլեյմանովը հայտարարել է, որ հանրադատությունում ավանակների թիվը նվազել է: Այս դեպքում Ադրբեջանում 28 հազար 40 ավանակ կա, սա այն դեպքում, երբ անցյալ տարի այդ երկրում հաշվել են 30 հազար 854 ավանակ: Ռաֆիկ Սուլեյմանովը նկատել է, որ վերջին 5 տարում ավանակների թիվը իրենց երկրում կրճատվել է 11 հազար 952-ով: Ընդ որում՝ 2015-ից ի վեր արտասահմանից ոչ մի ավանակ Ադրբեջան չի մտել: 4 տարի է իրենց էտերը ծնունդ են իրենց բուռնակներին... Թե ի՞նչ կարելու ռազմավարական նշանակություն ունի ավանակը, օրինակ լեռնային ճանապարհաչնության գործում, վստահ եմ՝ մեր դառնալից արդյունքներից ավելի լավ գիտեին, հետևաբար կարելի է եզրակացնել, որ Ադր-

բեջանը դժվարություններ է ունենալու լեռներ, կրկնում եմ՝ լեռներ բարձրանալիս: Երկրորդ նորությունը: Արդեն 3 օր է Ադրբեջանում անցկացվում են թուրք-ադրբեջանական զորավարություններ, որոնց նպատակն է համակարգել Ադրբեջանի եւ Թուրքիայի ռազմական ստորաբաժանումների գործողությունները, բարձրացնել զինվորականների մարտական դաստիարակումը եւ, ինչու ոչ՝ դոկտոր: Ուշագրավ է, որ զորավարություններն ունեն «Մուսաֆա Զեմալ Աթաթուրք-2019» խորագիրը եւ դրանց մասնակցում են երկու երկրի բանակների հրետանին, զրահատեխնիկան, ակամանետերը, ռազմական ուղղաթիռները, հակաօդային դաշտայնության զենքի-թանկերը: Եւս կարելու է, որ մասնակից զինվորների ֆանակը չի նվազում, ինչից կարելի է ենթադրել, որ զորավարություն-

ներին մասնակցում է արբեջանական զինված ուժերի առնվազն զգալի մասը, որի թիվը, հասկանալի է, հրադարձված ենթակազմ է... Թե ի՞նչ են նշանակում թուրք-ադրբեջանական զորավարությունները՝ երկու երկրի ռազմական ստորաբաժանումների գործողությունները համակարգելու նպատակով, կարծում եմ Հայաստանում որեւէ մեկին բացատրել չի:

Եւ երրորդ՝ ոչ այնքան թարմ նորությունը: Ադրիլի 6-ին, երբ Հայաստանում դեռ մտածում էին, թե ինչպե՞ս առաջին անգամ տնել Քաղաքացու օրը, արբեջանցիներ Օջաղովա Նիգյար Չերգեզ զրզրն ու Հասանով Ռաուֆ

Յունիս օդում աղջիկ ունեցան, որին, ի ղայքի Ադրբեջանի առաջին սիկնոզ, անվանեցին Մեհրիբան: Երեխային տեսնելու էին եկել Իլիան Ալիեւն ու առաջին սիկնոզը: Մեհրիբան Հասանովան, դարձվում է, Ադրբեջանի սառը միլիոներող ֆաղափացին է: Ալիեւը ծնողներին բնակարանի բանալի է հանձնել, իսկ նորածնի անունով բանկային հաշվեհամար է բացվել: Աղջկա ծննդյան առիթով Ալիեւը ծնորհավորել է բոլոր արբեջանցիներին՝ շնորհակալ, որ բնակչության աճը երկրի սոցիալ-տնտեսական լավագույն ցուցիչն է...

Թե այս երեքից ո՞ր լուրն էր Եւրոպայում դարձնել, ճաշակի հարց է, բայց ես ուզում եմ հիշեցնել, որ Ադրբեջանը մեր թեմային է, ավելի ճիշտ՝ մեր թեմային Ադրբեջանն է: Եւ այդ երկիրը լավ ճանաչելը, ինձ գոնե ավելի կարելու ու իրատեսական է թվում օրինակ կոռուպցիոն համակարգի մնացորդների դեմ դրոնկիտային դաշնակցության:

Մարդը ֆայլում է

Առաջարկում եմ երեւանում ի նշան հայ-ֆրանսիական անվանակրող բարեկամության կանգնեցնել ժամանա դ'Արկի արձանը: Դեռ նրա, այլ ոչ թե ասենք Թեոֆիլի հեղինակ Վիկտոր Գյուգոյի, ֆանի որ դ'Արկը, մեռնելուց առաջ, վերջինը որ ասաց, հետեւյալն էր՝ Դրոնկ-դրոնկ-դրոնկ. եւ ֆայլում են զոհները: Համաձայնե՛ք հիշարժան վերջին խոսք է, մանավանդ, որ ժամանակի մահից հետո մինչեւ օրս աշխարհի տարբեր երկրներում զոհները ֆայլում են ու ֆայլում:

Տեսնես ո՞ր: Չէ, հասկանալի է՝ հանուն ինչի, որ կոռուպցիա չլինի, որ կոռուպցիոն համակարգի վերջին մնացորդներն անգամ թանգարանում չլինեն, որ համաշխարհային ժողովրդավարություն հաստատվի, անծայրածիր ազատություն ու խաղաղություն լինի, որ մարդը կարողանա հանգիստ, առաջնորդ ու անվստահ արդեւ, մի խոսքով... Բայց աշխարհում այսօր ֆայլող զոհները արդե՞ր դեռի այս ամենն են գնում: Բոլորը: Օրինակ նախագահ Մադուրոն է՝ Վենեսուելայի սանուն դեռի բարեկեցություն, թե՛ այդ երկրի ընդդիմության առաջնորդ Խուան Գուաիդոն, որը հարավամերիկյան այդ երկրում «Ազատություն» գործողություն է սկսել եւ վայելում է ԱՄՆ լիակատար աջակցությունը: Կամ ֆրանսիական ֆալսեթներում ֆայլող դեղին ժիլետավորներն են ուզում, որ Ֆրանսիան ավելի ժողովրդավարական ու առաջնորդ երկիր դառնա, թե՛ նախագահ Մակրոնը... Իսկ դեռի Միացյալ Նահանգներ ֆայլող լաթիմոսների նպատակն է ավելի ազնիվ, թե՛ Մեքսիկայի սահմանին անառիկ դաշ կառուցող նախագահ Թրամփին: Եւ վերջապես Հայաստանում, եթե օրինակ վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանն ու Դավիթ Սանասարյանը միեւնույն նպատակի համար էին ֆայլում, ապա ինչու է Դավիթ Սանասարյանը ստորագրություն չափի երկրից չհեռանալու մասին, իսկ Փաշինյանը ստորագրություններ էր ֆայլում՝ երկրի անունից:

Ես վստահ եմ, որ աշխարհում ամեն ֆայլող զոհ չգիտի, թե ուր է հասնելու: Գիտի, թե ուր է գնում, բայց չգիտի, թե որտեղ է հասնելու: Նաեւ այն գիտեմ, որ աշխարհում զոհները միշտ են ֆայլում, որ օլոնոցներն կամ ազատագրեն, որ ահաբեկեն կամ փրկեն, որ հեղափոխություն անեն կամ հեղափոխությունը փեշալարերի մեջ ձգվեն, որ սիրեն կամ բռնաբարեն... Ու այս ամենը փոխելը կոռուպցիան հաղթելու դեպքում մի բան է՝ անհնարին: Մարդը չի կարող իմանալ, թե որտեղ է հասնելու եւ մարդը չի կարող չֆայլել, որովհետեւ դա միակ միջոցն է ինչ-որ բան փոխելու: Եվ ֆանի որ աշխարհում չի եղել մի դար կամ տարի, ամիս կամ օր, երբ փոխելու բան չլինի, ուրեմն մարդը չի փոխվելու:

Ու ես չեմ հասկանում այն մարդկանց, որոնք ատում են, թե անցյալ տարի ֆայլած զոհները ոչ մի բան չեն փոխել: Հոյսը կրճատելու ֆայլած զոհները չկա: Ես նաեւ չեմ հասկանում անցյալ տարի ֆայլած զոհներին, որոնք հակահեղափոխական են անվանում իրենց թերաքունները բացահայտողներին, կամ նախկին իշխանությանը ծախված կամակասար: Յուրաքանչյուր հեղափոխություն ցույց է տալիս, որ հեղափոխությունը հնարավոր է: Ու եթե ուզում ես, որ ֆո երկրում հեղափոխություն չլինի, ուրեմն մի արա:

Դրոնկ-դրոնկ-դրոնկ. եւ ֆայլում են զոհները: Նրանց հնարավոր չէ կանգնեցնել, բայց կանգնեցրե՛ք ժամանա դ'Արկի արձանը Երեւանում:

ՀՈՎԻԿ ԱՖՅԱՆ

Ադրիլի 18-ին Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչեց նաեւ Լիբիան

⇒ 1 Պե՛տ է սաել, որ Պորտուգալիայի Ասամբլեայի բանաձեւը բավականին բովանդակալից է: Համենայնդեպս դոկտրինայի, ինչպես նաեւ թուրքական աղբյուրները նշում են, որ այս բանաձեւով Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչող երկրների թիվը հասավ 29-ի: Նրանք, իհարկե, հաշվի չեն առել Լիբիային: Ի դեպ Լիբիան օրջանցում են նաեւ հայաստանյան աղբյուրները, որոնց մոտ այդ ցուցանիշը 31 է նվազում: Ըստ երեւոյթին Եվրոպայի ղեկավարող օգտագործված ցուցակն է, որտեղ Եվրոպայի ղեկավարող ընդգրկված են Ցեղասպանությունը ճանաչող երկրների ցանկում: Այլ կերպ՝ ճանաչող երկրները 31-ի են հասնում Լիբիայի եւ Պորտուգալիայի ճանաչման որոշումներով միայն:

Հասկանալի է, որ Լիբիան ընդգրկված չէ նաեւ ինչպես Հայաստանի Հանրապետության, այնպես էլ Թուրքիայի արտոնաբանության Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչող երկրների ցանկում: Թերեւս այդ պատճառով էլ հայաստանյան որոշումների համար Ֆրանսիային ու Իտալիային բուռն հակադեմոստրացիանք արձագանքող Թուրքիայի արտոնաբանությանը, որին ամենայն անբարավորությամբ եւ սանձարձակ արտահայտություններով լրացրել է նախարար Մեւլուժ Չավուսօղլուն, արձագանքեց նաեւ Պորտուգալիային, բայց Լիբիային՝ ոչ:

Թուրքիայի արտոնաբանության ադրիլի 27-ի հաղորդագրության մեջ սալված է. «Մերում եմ Պորտուգալիայի խորհրդարանի Հայոց ցեղասպանության առնչությամբ ադրիլի 26-ին արած հայտարարությունը: Պատմությունը ֆաղափականացնող եւ միջազգային իրավունքի նորմերն ոտնահարող այս կարգի մոտեցումները միանգամայն անընդունելի են»:

Համադրաստիանաբար ՀՀ արտոնաբանությունն էլ, ինչպես Ֆրանսիայի եւ Իտալիայի դառազայում էր, իր խորին գոհունակությունն արտայայտեց, մասնաճեղով. « Հայաստանի Հանրապետությունն արժեքներ է Պորտուգալիայի Ասամբլեայի կողմից Հայոց ցեղասպանության վերաբերյալ արտահայտված դիրքորոշումը եւ երախտագրանք է զոհերին հասցեագրվող ցավակցությունների համար»: Մինչդեռ Թուրքիան գործող նախարարների խորհրդի ընդունած բանաձեւով, որը 1915-ին Օսմանյան կայսրությունում տեղի ունեցած իրադարձությունները որակում է որդեկ Ցեղասպանություն, Լիբիան Լիբանանից ու Սիրիայից հետո դարձել էր Ցեղասպանությունը ճանաչող 3-րդ արաբական երկիրը, ուստի միանգամայն արժանի դասաճ ուսուցողական:

Ի՞նչ առումով: Լիբիայի ճանաչելը միանգամայն ընդարձակում է Հայոց ցեղասպանության ճանաչման աշխարհագրությունը, միաժամանակ նախադրյալներ է ստեղծում, որ ճանաչեն նաեւ ինչպես արաբական, այնպես էլ իսլամական աշխարհի մյուս երկրները: Համենայնդեպս, համադրաստիան նախաձեռնություններ արդեն նշանակում են Եգիպտոսում: Ցեղասպանության ճանաչման գործընթացի հնարավոր զարգացումն արաբական, ապա նաեւ իսլամական աշխարհում լիակատար կտրուկ թուրքական ժխտողականում դիրքերը, Թուրքիան մահմեդական

երկրների աջակցությանն աղափնելու հաշվարկներով այլեւս չի կարող Ցեղասպանության ճանաչման գործընթացին հաղորդել «խաչակրաց արժանաբան» բնույթ, լիակատար կարծեղկված նրա հակադեմոստրացիայի բոլոր փաստարկները, դրանց հավաստիությանը կասկածանքով կվերաբերեն ոչ միայն մահմեդական երկրները, այլեւ սեփական երկրի բնակչությունը, իսկ դա թուրքերին կզրկի գործընթացի դեմ դաշնակցություն ամեն մի հնարավորությունից:

Ավելին, ճանաչման գործընթացի ծավալումը իսլամական աշխարհում Անկարան կրկնապի նորմեւ հարված գոնակաբեղից մերեւ, համադրաստիանաբար հակադեմոստրացիայում ավելի կոչ կլինի, քան Եվրոպական կամ լատինամերիկյան երկրների դառազայում էր: Թեւեւ դրանով հարաբերությունները մահմեդական երկրների հետ չեն սրվի, սակայն լարվածություն այդ հարաբերություններում անդաման կառաջանա եւ Թուրքիան կսկսի հետզհետե մեկուսանալ սարածաբանում եւ իսլամական աշխարհում: Ստեղծված իրավիճակում նա խաղաղ կկորցնի սարածաբանում առաջնորդող երկիր դառնալու հնարավորությունը, իսկ դա ի չի կարճաճի սարածաբանային զրտություն դառնալու, ինչպես նաեւ իսլամական աշխարհը գլխավորելու նրա վաղեմի երազանքը:

Ի վերջո չնոռանալ, որ Հայոց ցեղասպանությունն իրագործած Օսմանյան կայսրությունը կրոնադեմոստրացիոն էր, կայսրության գերագույն դեկլարատիվ սուլթանը, միաժամանակ խալիֆի կոչում ունեւ, ինչը նրան դարձրել էր իսլամական աշխարհի հոգեւոր առաջնորդը: Քանի որ Ցեղասպանության ճանաչումը ենթադրում է դասադարձում, ուստի ճանաչելու դեմքում Օսմանյան կայսրությունն ու նրա իրավաժառանգորդ Թուրքիան դասադարձում են մահմեդական երկրների կողմից, ինչն անհամեմատ ուժեղացնում է ճանաչման ազդեցությունը: Այդ առումով հասկանալի է Իրաքի Կրոնական ազգային խորհրդի նախագահ Շեյխ Յուսեֆ ան-Նասիրի ադրիլի 15-ի այցելությունը Իրաքում Հայաստանի դեսպանատնում, որտեղ հոգեւոր առաջնորդը խստորեն դասադարձել է Օսմանյան կայսրությունում իրականացված Հայոց ցեղասպանությունը եւ ընդգծել է, որ Թուրքիայի ներկայիս իշխանությունները, հանուն իրենց աղազատեղությունների, կասարվածի համար ղեկ է հայցեն հայ ժողովրդի ներողամտությունը: Այս ամենը մեզ հետ կարծում եմ սխալ չի լինի Հայաստանի տեսանկյունից բացթողում համարել Լիբիային անարձագանք թողնելը:

Խմբ. կողմից. Իսկապես տարրինակ էր «երախտագիտություն» բառի օգտագործումը ՀՀ նախարարության կողմից Պորտուգալիայի խորհրդարանի հայտարարությունը ողջունող հաղորդագրության մեջ: Իրականում Պորտուգալիան առաջիններից ղեկ է լինե՛ր Ցեղասպանությունը ճանաչող: Պատմության ամենահարուստ հայրը՝ Գալուստ Գյուլբենկյանն իր ողջ կարողությունը, գանձերը, կալվածքներն ու արժեքավոր իրերը նվիրել է այդ երկրին, որը նոր է արձագանքում ճանաչման բազմամյա գործընթացին:

ԳԵՂԱՍ ԲՅՈՒՐՈՒՄՅԱԼ

Մտրումներից մինչև մասնագրություններ ձգվող մեր առօրյա վիճակը երկար թունել է հիշեցնում, որի վերջում անուշուշ լույս նշանակում է: Կա նաև այն տարբերակը, ըստ որի հազիվ 3 մլն բնակչություն ունեցող Հայաստանում Աստուծոյան անունով անուշուշ անուշուշ, որ նրանցից յուրաքանչյուրը երկիրը սնտեսապես կայացնելու իր տարբերակն ունի, յուրօրինակ կախարակական փայտիկը: Թեև ՀՀ կառավարությունն առանձնացրել է իր նախատեսած ոլորտային առաջնահերթությունները՝ սեղեկակալական սեխնուլոգիաները, զբոսաբերությունն ու գյուղատնտեսությունը, սակայն կան նաև այլ ուղղություններ կանխատեսողներ՝ մշակույթից մինչև առողջապահություն, բանկային համակարգից մինչև ոսկերչություն, դեղագործություն ու ժամագործություն:

Տողերիս հեղինակն իր բազմաթիվ հայրենակիցների օրինակով նախադասությունը թափել է կայացող եւ արդեն կայացած երկրների անցած փորձին, դրանք վերլուծելով ու կիրառելով առաջ ցարժվելու գործունեությանը, ուր նոր հեծանիվ հայտնագործելու կարիք բոլորովին չկա: Բայց արի ու թեւ նորայն իշխանությունն էլ սովորույթի ուժով ցարունակում է մերն ուրիշ է գործելառձը, միայն այն տարբերությամբ, որ կոնկրետ ֆայլերի ու գործողությունների փոխարեն նախադասությունը թափել է հայի նախաձեռնելու հասկությամբ, մարդ-արածի մեր տեսակի բնասուր ձիրքին, արարելու նրա ունակությամբ... մի նոր, մերն ուրիշ է-ի:

Այսօրինակ ակնկալիքներին զուգահեռ օր չի լինի որ ՀՀ բարձրագույն դեկլարությունն ու իմբայլականները չհիշեն կրթության ու առողջապահության, ռազմական ու ոսիկանական համակարգերում սրբավոր աշխատավարձերի բարձրացման մասին: Երեւոյթը կարելի է դրական դիտարկել, քանզի այն ցատկի համար յուրաքանչյուր ամիս ստացվող ռազմական հազարավոր լրացուցիչ ազգային դրամների է վերաբերվում: Մի փոքր զգուշացվող ենք հարցին մոտենում եւ կարելի է արտահայտվել ընտրում, երբ ունենալ նախընտրում են միանգամայն բառն օգտագործել, որովհետեւ ասեմք աշխատավարձի անգամ 20 տոկոս աննախադեղ բարձրացումն ու այն 30-40 հազար դրամի տեսքով ներկայացնելն արդեն ինչ-որ տարբերակ զգացում է առաջացնում: Խոսում ենք ռազմական ու անգամ հարյուր հազարներից ու միաժամանակ նույն, որ այդ առեւելի գումարների դրամաներում մեզանում հաղթահարված չէ ոչ միայն աղիտությունը, այլև գոյանում է ծայրահեղ աղիտների մի նոր զգալի հասված: Աշխատավարձերի բարձրացման արդյունքում առեւտրի ու ծառայությունների ոլորտներում հայտնվող հարյուր միլիոնավոր դրամները, առաջարկ-դիմումներով իրարարված հարբերությունների դրամաներում նոր գնաձի են հանգեցնում, դասձառ դառնում ասեմք 25 հազար դրամի հասցված կենսաթոշակների հերթական արժեզրկման:

Սույն տողերը գրելու օրվա առավոտյան արդեն մոտակա փուռ-խանութում 0,5 կգ մասնաբաժնի հացի գինը 250 դրամ էր, մարտի օրվա 240 դրամի դիմաց: Կիլոգրամի հազվադեպ թանկացումը կազմում է 20 դրամ կամ 4 տոկոս, որն ամսվա կտրվածով մի կլորի գումարի է վերածվում: Վերջին մի ֆանի ցարթներին դարբերաբար ու զգալիորեն աճեց սեղեկական հավի մի գինը, որոշ առեւտրի կետերում 1100 դրամից հասնելով 1400 դրամի, սուղերմարկետներում 1450 դրամից մինչև 1820 դրամի: ՌԴ-ի Սանկտ Պետերբուրգ համեմատաբար թանկ համարվող ֆաղափում բնակվող հարազա-

սիցս սեղեկացա, որ այստեղ հավի մի կգ-ի գինը 100-120 ռուբլու սահմաններում է, որը մեր 800 դրամին է համարժեք: Ինչո՞ւ է մերը թանկ. դարձ մի դասձառնով՝ երկիրը ոչ հացի հումք ցորենի անհրաժեշտ ֆանակներ է արտադրում, ոչ էլ թռչնամիս, այդպիսով հաստատելով, որ կարելու է ներկողներն են, նրանց ցարհերն սղասարկել: Համեմատաբար աղիտ ունակվող հայաստանաբնակն օգտվում է 600-700 դրամով վաճառվող ներկրված խոր սառեցված հավի մի կգ, իսկ բարձր վաճառվող ՏՏ ոլորտի ներկայացուցիչն էլ փնտրում-գտնում է սակավ սեղեկական թանկացողն ու այդպիսով խորացնում աղիտության ասիձանը: Եվ հարցը, թե ինչու է առաջին անհրաժեշտության սնունդը մեզանում թանկ, իշխանության օղակներում նախընտրում են այս մասին չխոսել, առավել եւս չբարձրաձայնել:

Յենց ցարթներն առաջ ՀՀ կառավարության միտերից մեկում ՀՀ գյուղնախարարի առաջին տեղակալ կան ՀՀ գյուղնախարարի ժամանակավոր դաստնակասար տարբերակ անվանումներ

դիրները կանոնակարգելով, որոնք են՝ սնունդի հումք մարդկանց եւ կերտ անասունների համար եւ հումք վերամշակման նպատակով: Առաջինում հազիվ մի 10-15 տոկոս աղիտով վաճառվում ունենք, երկրորդում գրեթե զերոյական վիճակ է, որի հաստատումն անասնաբույժականների կտրուկ անկումն է հարկադիր սղանդի տեսքով, երրորդում էլ հիմնականում մի օրվա ծխախոտի ու ալկոհոլային խմիչքների արտադրությանն է ուղղված, որոնցից առաջինում հայաստանաբնակները գերակշիռ են, գինու ու կոնյակի դարազայուն դասի, որտեղ մասամբ ակտիվություն նկատվում է արտերկրներից ներկրված սղիտից ստացվող օղիների օգտագործման արդյունքում:

Համեմատաբար դասկեր է գրեթե բոլոր դարեմքերի, ասեմք հաձախ հիշատակվող հայկական մեղր արտահանելու առումով: Վերջին 4-5 տարիներին այս բնամքերի ծավալների կտրուկ նվազման արդյունքում դրա կգ-ի գինը 2,5 հազար դրամից հասել է 4 հազար եւ ավելի դրամի, որն անհասանելի է դարձել մեղրի օգտագործումը հարյուր հազարավոր ըն-

122 մլրդ: 10 տարի անց թվերը հետեւյալն են. 81 մլն, 2,2 տրիլիոն, 190 մլրդ: 1 բնակչի հաշվով ՀՆԱ-ն 9 հազար դոլարից հասել է 27 հազար դոլարի: Ուշադրության է արժանի հասկարիտ այն փաստը, որ 2008-2018 թվականներին ՀՆԱ-բյուջե հարաբերությունը, որն արտացոլում է երկրի հարկային ֆաղափականությունը, 20 տոկոսից իջել է 8 տոկոսի: Թե ինչի ցնորհիվ է նման արդյունք ձեռք բերվել, լրագրողիս համար դժվար է ասել՝ զուցե 2006 թվականին իրականացված նոր լիարյի ներդրման, երբ հանվեցին նախորդի երեք գերմեթը, ասեմք 1400 լիար դարձավ 1,4 լիար: Այս մասին ստույգ:

Որ երկիր մոլորակն արթնանում ու փում է ԱՄՆ-ի դոլարի ցուրց խորհրդածություններով, կարծես անժխտելի իրողություն է: Ինչպես եւ այն, որ այդ արտադրության ամենամեծ ցրջանավոր թղթադարձը 100 դոլարանոցն է: Այդո՞ր այս հանգամանքի մեջ չէ այն կայունությունը, որն ունի հյուսիսամերիկյան արտադրողը: Այս դարազայուն ինչքանով է արդարացված ՀՀ 100.000 դրամանոցի գոյությունը, որն ամբողջ 200 դոլարի է հա-

Իսկ ե՞րբ կգա հիմնախնդիրների ժամանակը

րով հանդես եկող փաստացի ՀՀ գյուղատնտեսության տրիտասարդ նախարարը թիվ հինչեցրեց, որ ՀՀ-ում կոլի անարտադրություն ունենք, դասկար կազմում է հազիվ 90 հազար տննա: Պարզ թվաբանության արդյունքում ստացվում է, որ եթե չբավարարող 8 տոկոսը 90 հազար տննա է, 92 տոկոսը 940 հազար տննա է կազմում: Սույն միտում ՀՀ գյուղնախարարը վկայաբերելով ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայությանը, քանզի նախարարությունը որեւէ սեղեկակալություն չի վարում եւ բնականաբար չի սիրադեմ, խոսող եղջերավոր անասնաբույժական վերաբերյալ թվեր հրադարակեց: Ըստ դրանց 2016 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ խոսող եղջերավորի գլխաբանակը եղել է 701 հազար, որից կովերը 318 հազար, 2018-ին համադասախանաբար 590 հազար եւ 267 հազար, նվազումները 111 հազար եւ 51 հազար: 2017-ի համար ներկայացված մեկ կովի միջին տարեկան 2260 լիտր կաթնատվության դարազայուն, ինչքան էլ ցանկանանք վիճակը գումարարել, 600 հազար տննա կաթի արտադրությունը գերազանցող թիվ չի նշանակում, որի արդյունքում ստացվում է 340 հազար տննայի դասկաս, ամբողջ 55 տոկոս թերաբարություն: Մեր առօրյայում դա երեւում է ամենուր, տարբեր ուսումնասիրությունների արդյունքում, երբ դարձվում է որ ՀՀ-ում արտադրված կաթնամքերը հիմնականում ներկրված կաթի փոշուց է կան ինչ-ինչ բուսական յուղերից:

Ոլորտում, համեմատաբար զգուշացվող որակեմք, նախաձգմաժամային վիճակ է, որի դասախանասունները որեւէ ձայն-ծոցում չեն հանում: Այսպես չեն երկրի դարեմադարձությունը կառավարում, մեր մարդկանց սնունդակարգը կանոնավորում, զբոսաբերության խթանումը դրամաներ արդարանում: Եվ հարցը՝ կարելի է արդյո՞ք ՀՀ սնտեսական զարգացման եւ ներդրումների նախարարության կազմ ընդգրկելու ցնորհիվ, ցույց կցա առաջիկան: Խոստերով ու թվերով չեն մարդկանց վստահությունները նու սնունդակարգ խոստանում, այլ ոլորտի առջեւ դրված հիմնական խն-

սանիներում: Տեսեք թե ինչ գնով է վաճառվում մեղրը եվրոպական առեւտրածուկայում: Այսպես էլ աղում ենք, ինչքան մեզ հարց չսալով, թե ինչ ժամկետում է հնարավոր ՏՏ ոլորտի, զբոսաբերության ու գյուղատնտեսության հանդեպ իշխանության հոգածության արդյունքներն զգալ սեփական մաշկի վրա: Այն մասամբ իսկ դասկարացնելու նպատակով դարձյալ օգտվելու են այլոց անցած եւ համեմատաբար կարճ ժամկետներում հասած արդյունքների հրադարակումից:

ՀՀ-ում առաջիկա տարիների համար ծրագրված 5 տոկոս տարեկան սնտեսական աճի դրամաներում 2018-ի 12,4 մլրդ դոլարի մեր ՀՆԱ-ն 2028-ին կազմելու է 19,6 մլրդ դոլար: Կանխատեսվող մոտ 4 մլն բնակչության դարազայուն 1 բնակչի հաշվով ՀՆԱ-ն ստացվում է 4700 դոլար, ներկայիս 4200-ի դիմաց: Առեւտրայթ 500 դոլարի համարժեք ՀՀ դրամից հանեք գնաձի են ներմուծվող արդարանալարների անկանխատեսելի բացասական ցուցանիշները, կունեմանք գրեթե այսօրվա դասկերը:

Հիմա եկեք ծանոթանանք մեր անբարյացակամ արեւմտյան հարեւանի այսօրինակ վիճակագրությանը, մտնում ունեւալով ցան ու փայտի հայտնի ասացվածքը: 2008-ին Թուրքիայի բնակչությունը 71 մլն էր, ՀՆԱ-ն 636 մլրդ, բյուջեն

մարժեք: Տողերիս հողինակն իր ոչ փոքր ցրջադաշտի մի ֆանի ռազմական ներկայացուցիչների ցրջանում անցկացրած հարցման ընթացքում դարձեց, որ նրանցից եւ ոչ մեկն այդ թղթադարձից երբեւէ չի ունեցել, չի տեսել որեւէ սուղերմարկետում կան մոլորում այն որմես վճարամիջոց օգտագործողի: Ստացվում է հանրահայտ ասացվածքի նոր արտահայտվածը՝ անունը կա, ֆակում չկա: Աշխարհը փորձում է համեմատելու տեսքով հակադրվել ԱՄՆ դոլարին, եվրոյի թե յուանի, լիարայի թե լարիի, այլ արտադրությունի միջոցով համադասախան կուրսեր սահմանել: ՀՀ ֆինանսատնտեսական մասնագիտական միտքը, որ ֆանով որ այն կա, ֆաղափացիներին անվերջ հիշեցնում է ՀՀ բանկային համակարգի կայացվածությունն ու կայունությունը, չբացահայտելով սրիլիոն դրամներով հաշվարկվող ՀՀ աղիտի ՀՆԱ-ի ու բյուջեի առավելությունները: Գուցե այստեղ է գնաձի սղասվածից հաձախ արձանագրվող գործունը, երբ 20 կամ 50 դրամը մեմ մեծ գումար չենք համարում, քանզի ամենահամեմատ կենսաթոշակառումն անգամ 25.000 դրամ է ստանում, կորցրածի հազարադասիկը:

Անուշուշ լրագրային էջն այն տարածքը չէ, որտեղ հարկ է նման նեղ խնդիրների ցուրց մասնագիտական գրույց ծավալել: Այս նպատակով հարկ է որ ակտիվություն ցուցաբերեն ՀՀ ֆինանսատնտեսական համակարգի բարձրագույն դաստնոնայներն ու բուսական մասնագետները, հանրային տղադիր ու էլեկտրոնային լրատվամիջոցները: Ավաղ, վերջիններում գերակշիռ լրագրության այլ տեսակն է, խնդրահարույց թեմաներից հեռու մնալը, ռեյտինգների նվաճումը: Օրինակներ եւ ուզում, խնդրեմ. գյուղնախարարի հետ հարցազրույցում կարող եմ լսել՝ այս տարի ծիրան կուտեմք, սրամոլորտի նախարարից հիմնական ակնկալիք՝ երբ կավարսվի հյուսիս-հարավ ավտոձանադարի ծինարարությունը եւ նման բաներ:

Իսկ հիմնախնդիրները կտրապետն, դրանք առեւելի միջոցներ են դախանջում...

ՀԱԿՈՒՑ ԶԱԲԵՐՅԱԼ

Թուրքական

Թուրքիայի նախագահ Ռեջեփ Թայյիփ Էրդողանի «Արդարություն եւ բարգավաճում» կուսակցության խոսափող «Ենի շաֆաֆ» թերթը ապրիլի 24-ի համարի առաջին էջում գեղեցիկ էր Հայկական հանրապետության կառույցը ստեղծելու սիրիահայերի, այսօրեւ կոչված, նախաձեռնությանն առնչվող մի նյութ: Թուրքական թերթն այդ կառույցը գումարակ էր անվանել, նշել էր, որ գումարակի կազմում ընդգրկված է 200 հայ «ահաբեկիչ», որին հովանավորում են Սիրիայի հյուսիսում դեռեւս 2003-ին ֆրեդի կազմավորած Ժողովրդավարական միասնություն կուսակցությունը՝ PYD-ն ու դրա շագմակաւ թելը հանդիսացող ժողովրդի դաժակալության ստորաբաժանումները՝ YPG-ն PKK-ի հետ միասին: ԱՄՆ-ի գլխավորությամբ Արեւմուտքը վերոհիշյալ կազմակերպություններին անվանում է Սիրիայի դեմոկրատական ուժեր, իսկ «Ենի շաֆաֆ»՝ PKK-ական ահաբեկիչների սիրիական կազմավորումները եւ նշում է, որ Հայկերի հայկական գումարակը ֆրակաւ այս կազմավորումների շարքում ահաբեկչական գործողություններ է իրականացնելու ընդդեմ Թուրքիայի:

Նախ միտի ասել, որ «գումարակը» բանակին յուրահասուկ միավոր է, թերեւս կարելի է օգտագործել կանոնավոր զորքերին առնչվող գործող աշխարհագրա-լիաների դարազայում, բայց ոչ ահաբեկչական կազմակերպության: Եթե հայկական այդ կազմակերպությունը ֆրակաւ կազմակերպությունների հետ ահաբեկչական գործունեություն է ծավալելու Թուրքիայի դեմ, ապա ինչո՞ւ միտի սեղակայվի ոչ թե թուրքական սահմանին մերձակա ֆրակաւ ուժերի վերահսկողության սակ զսնվող սարածում, այլ Հայկերում: Ի վերջո Հայկերը Իրաֆ-Շան իսլամական դեմոկրատիկ ահաբեկիչների վարչարանից հետ վերահսկում են նախագահ Բաւար Ասադի զորքերն ու իշխանությունները, իսկ Սիրիայի դեմոկրատական ուժերի հարաբերություններն այս ուժերի հետ մինչեւ վերջերս չափազանց լարված էին: Լարվածությունը մասնակի թուլացավ աներկյան զորքերը Սիրիայից դուրս բերելու նախագահ Դոնալդ Թրամփի որոշումից հետո միայն: Թեւեւ Թրամփը վերանայեց զորքերի դուրսբերման որոշումը, սակայն այդ որոշման ընդունումից հետո ֆրակաւ

Թուրքական խեղաթյուրումների անասումիս

Իշխանական «Ենի շաֆաֆ» թերթի եւ կիսապաշտնական «Անադոլու» գործակալության օրինակով

ուժերը, թուրքական սղանալիի սակ, առանց երկնելու, սկսեցին մերձեւալ ռուսներին, որոնց հորդորներով հիմա փորձում են երկխոսության եզրեր զսնել Ասադի վարչակարգի հետ:

Այլ կերո՞ հայկական գումարակին թուրքական թերթի վերագրած համագործակցությունը Ասադի վարչակարգի համար խնդրահարուց ֆրակաւ ուժերի հետ, որոնց Թրամփը դաժակալու էր հանձնել Եփրատից մինչեւ Իրաֆի սահման ձգվող սարածը, որ դա ֆրեդի միջոցով ամերիկացիները վերահսկեն, այնքան է անհամաբանական, որքան Հայկերից Թուրքիայի դեմ ահաբեկչական գործունեությունը ծավալելու հավանակությունը: Տվյալ դեմքում մեմ գործ ունեմ թուրքական թերթի սեղեկակալության շղարձով ֆրակաւ ինքնուրուի հետ, որն ունի «ահաբեկչական» PKK-ի եւ հայերի, այսօրեւ կոչված, համագործակցությունը վերահաստեղծելու միտում: «Ենի շաֆաֆ» լուրը, ըստ երեւոյթին, անհամաբանական էր թվացել թուրքական մյուս լրատվամիջոցներին, ուսի դրամֆ, անկախ հայկական «դավադրության» դրստորումներն ոււադրության կենսունման դաժակալու ջանասիրությունից, անհարբերությամբ շքանցեցին:

«Ենի շաֆաֆ» ապրիլի 24-ին հրատարակված աղատեղեկալության բնոյթի սեղեկալու, ինչ խոսֆ, էջադրվել էր նախորդ օրը: Թուրքական կիսադաժակալական «Անադոլու» գործակալությունը հենց ապրիլի 24-ին սարածեց դրա խմբագրված սարբերակը: Թեւեւ թուրքական լրատվամիջոցներն այս անգամ արձագանցեցին, բայց երեֆ ու ոււադնով միայն, այսինքն վերադաժակալությամբ: Ըստ գործակալության սարբերակի, հայկական «ահաբեկչական» կառույցը, որը նույնպեւ «գումալ» է կոչվում «իրենց օկուդադրած» սարածում՝ Սիրիայի հյուսիսում կազմակերպել են ֆրակաւ PYD/YPG-ն, կազմակերպում մասին հայ-սարակել է Ցեղասղանության 104-րդ սարելիցի օրը եւ «ահաբեկչական» այս գումալը կոչվել է 2017-ին ֆրեդի շարբերում Թուրքիայի դեմ կազմելիս սղանված Նուբար Օզանյանի անունով: Հայկա-

կան գումալը, ինչպեւ նշված է թուրքական գործակալության հաղորդագրության մեջ, ստեղծվել է Ռոժակաւ (արեւսյան կան սիրիական Զուրդիսան) Թուրքիայի դեմ դաժակալու առաջադրամֆով, գնդի կազմում ընդգրկված է 90 հայ «ահաբեկիչ», այդ գումալը սեղակալվելու է Թուրքիային սահմանակից Թել Աբիադ, Այն ալ Արաբ ու Ռասուլ Այն գավառներում եւ գործունեություն է ծավալելու Ղամիշլիում, Ռասուլ Այնում, ինչպեւ նաեւ Ամուդայում:

Ընդգծելու համար հայկական գնդի հակաթուրքական ուղղվածությունը, «Անադոլու» գործակալությունը միաժամանակ նշում է, որ հայկական այդ կառույցը, որպեւ ուղեցոյց, ընսրել է ԱՄԱԼԱ-ին, կազմակերպության հիմնադիր ժողովանց է կացվել Լեւոն Էֆենչյանի, Մոնթե Սելինյանի, այդ թվում Գեւորգ Չավուչի ու Ամուրանիկ Օզանյանի դաժակալու զարդարված դաժակալու: Եթե անգամ «Ենի շաֆաֆ» եւ «Անադոլու» գործակալության մասնանւած հայկական գումալը ստեղծված էլ լինի, ապա միտի ստեղծվեր ոչ թե ֆրակաւ կազմակերպությունների՝ PYD-ի եւ YPG-ի հետ Թուրքիայի դեմ ահաբեկչական գործողություններ ծավալելու, այլեւ ժամանակ առ ժամանակ թափսոցից դուրս եկող Իսլամական դեմոկրատիկ աղատեղեկալու սղանված հայերին դաժակալու առաջադրամֆով:

Հիււեցման կարգով կրկնեմ, որ «Ենի շաֆաֆ» նախագահ Էրդողանի Թուրքիայում 2002-ից իվեր միանձնյա իւսող «Արդարություն եւ բարգավաճում» կուսակցության խոսափողն է, այսինքն իւսանանեւ, իսկ «Անադոլու»՝ կիսադաժակալական գործակալության, հետաւար միտի սնվեմ միււնոյն աղբյուրից: Եթե միււնոյն աղբյուրից սնվող երկու լրատվամիջոց Հայկերի հայկական գնդին վերաբերող դաժակալու լուրը հրատարակելիս իրարամերձ մսրեր են հայսնում, ինչպեւ օրինակ գնդի թվակազմի, կազմակերպման նախաձեռնության, սեղակալման վայրի եւ գործունեության ոլորտի մասին, կնւանակի կան ինֆորմացիա չունեմ, կան էլ սիրիահայերին ֆրակաւ կազմակերպությունների, իսկ Հայաստանին PKK-ի հետ համագործակցության մեջ մեղադրելու համար իրողությունը խեղաթյուրում եւ սեղեկակալու փոխարեմ աղատեղեկալու եւ սարածում, այն հոյսով, որ աղատեղեկալու գումե մերին շուկայում դաժակալու կունեմ: Ինչ վերաբերում է խեղաթյուրումները դաժակալու հայկական դավադրության որոնումներին, ապա դրամֆ անբոււււի հիվանդություն են, որոնցով Թուրքիան դեռեւս վարակվել էր 1923 թ. հոկտեմբերի 23-ին, այսինքն երկրում հանրադաժակալու կարգերի հոչակման առաջին իսկ օրը:

ՄԱՐՈՒՑ ԵՐԱՍԵԱԼ

Գանիթ

Ասիկա խորագիրն է վերջերս՝ 24 Ապրիլ 2019-ին Հարվրս համալսարանի հրատարակութեամբ լոյս տեսած, 672 էջ հաւուող եւ ընդհանրաղեւ ֆիւսոնէակաւ ջարդերում անդրադարձող հասորի մը, որում երկու հեղինակները հրեաներ են:

Այսօր արդէն բազմաթիւ են հայոց ցեղասղանութեան անդրադարձող հասոները եւ անոնց թիւը սարուէ սարի յաւելում կը կրէ:

Բայց երբ մնան գիրի մը հեղինակները հրեաներ են, որու հարցադրումներ կարթնցնեմ միտի մեջ, որոնցմէ առաջինը՝ բայց ինչո՞ւ Ողջակիզումին մասին գրելու փոխարէն հայոց ցեղասղանութեան մասին գրեր են, հարցում մը, որ յաժախ սրուած է հայոց ցեղասղանութեան անդրադարձող հրեայ հեղինակներում:

Ինչ ալ որ ըլլալ դաժակալու, գիրը կարեւոր ներդրում մըն է ցեղասղանական գրակալութեան մեջ, մէկ կողմէ ճիւղ աւոր համար, որ հեղինակները հրեայ են եւ երկրորդ՝ որովհետեւ կը փորձէ սարբեր շքաններու կասարուած ջարդերը ներկայացնել որղեւ մէկ մեծ ծրագրի երեֆ սարբեր հանգրուանները՝ 1984-1986, 1915 եւ 1919-1922: Ասիկա կարեւոր մանրամասնութիւն մըն է, որ նախաղեւ բացայայտուած էր կը կարծեմֆ:

Գիրը կանդարդառնայ նաեւ յոյներու եւ ասորիներու ջարդերում, որոնք, բարդասարբար հայկական ջարդերում, նուազ ու-

«Երեսուն սարի շարունակուող Ցեղասղանութիւն. 1894-1924»

սումնասիրուած եւ գումած են, մանաւանդ ասորիներու դարազային, որոնք յաժախ կը բողոքեմ, թէ իրենցն ալ ցեղասղանութիւն է եւ թէ ինչո՞ւ այդ մասին չի խօսուիր-գրուիր, որքան հայերում, մոռցած, որ հայերը աւելի ֆան հարիր սարի է վեր աւխասանք կը սանին այդ ուղղութեամբ եւ անէն ճիւղ ի գործ կը դնեմ համաւարդային գիտակցութեան եւ համարդկային խիղճին առջեւ դնելու ցեղասղանութիւնը ոչ միայն ձանչնալու, այլեւ հասոցելու կարեւորութիւնը:

Գիրը երեֆ գլխաւոր բաժիններում մեջ կուսումնասիրել վերը յիւուած երեֆ ժամանակաշքանները:

Հեղինակները՝ **Պէննի Սօրի** եւ **Տոր Զէէլի** Իսրայելի յարգումալ դաժակալութեան են, առաջինը՝ ժամանակագիրը Իսրայելի դեմոկրատիկ ծնունդին, որ գրած է դաժակալութիւններում հանդէպ կասումալ եւ շարունակուող խժողութիւններում մասին եւ միււս ողնած է, թէ աւելի ճիւղ միտի ըլլար ամբողջակաւ անշքան մը աղատեղեկալու դաժակալութիւններում եւ հրեաներում միջեւ: Երկրորդ՝ Տոր Զէէլի դասաղիսու է Նէկէլի Պէն Կուրիոն համալսարանէն ներս:

Գիրին գլխաւոր նղատակը շեւեւն է եւ հաստեղը, որ երեֆ սարբեր շքաններում մեջ գործարուած ջարդերը մէկ մեծ

ծրագրի կը դաժակալուին, թէեւ այդ շքաններում սարբեր իւսանութիւններ եղած են երկրին մեջ՝ առաջինը Օսմանեան դեմոկրատիկ այն շքանն է, երբ կայսրութիւնը մէկ կողմէ ինֆիլիթ կը նորոգէր, միա կողմէ փուլազումի եզրին էր արդէն: Երկրորդ շքանին Թուրքիան դաժակալու մեջ էր երեֆ ֆիւսոնեայ դեմոկրատիկներում հետ՝ Մեծն Բիւսանիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա: Երրորդ շքանին յունական ուժերը մսած էին Իզմիր եւ կը յառաջանային դեղի երկրին խորը, իրենց Արեւմուտքի դաժակալութիւններում ֆաջալեւանով:

Մեծ գրուս մը նուիրումալ է առաջին շքանին, երբ հայերը, ֆիւսոնեայ փոխմասնութեմ մը սկսեր էին վերածուիլ ֆաղաֆակաւ համայնի մը, որ վախ կը դաժակալու սումնացիներում:

Երկու հեղինակներում համոզումն է, որ 1915-ի դեղիներում մանրամասն ուսումնասիրութեան կողմին անհամեմատեմ սարսամ կը մնան զայն նախորդող եւ անոր յաջորդող երկու շքաններում դեղերն ու մողները:

Սակայն հեղինակները կը խուսափին, հաւանաբար նաեւ որղեւ դաժակալութեան, վերջնակաւ կարծիներ յայսնել, թէեւ ընթերցողին միտի մեջ հարցադրումները ինֆաբերաբար կը ձեւաւորուին: Ա. Հետեւելով դեղիներում կրամֆ եզրա-

կացնել, թէ իսլամութիւնը ինֆինն էութեանաղեւ ֆիւս եւ ջարդարար կրոն մըն է, որովհետեւ Թուրքիոյ իսլամ դեմոկրատիկ այլ իսլամ փոխմասնութիւններ ներաւած եր ջարդերը իրագործելու համար, առաջ ֆաւեւով իսլամական դաժակալութեան մը կարեւորութիւնը:

Հեղինակները կը հերեմ ասիկա: Բ. Ուրեմն ճիւղ է այն վարկածը, որ երեսուն սարի ստող ջարդերը կամխանաւածուած էին որղեւ մէկ մեծ ամբողջակաւ ծրագիր:

Այստեղ ալ հեղինակները վերջնակաւ կարծիք չեն յայսներ, թէեւ հասոը իմֆ այդ կը յուււ:

Հասոին մեջ բարդասութիւն մը կայ Ողջակիզումի եւ հայկական ցեղասղանութեան ծրագումներում մասին նաեւ:

Ընթերցումի ընթացիւն յաժախ մարդ կը մողի մսածելու դաժակալութեան մեջ ֆաղաֆակներում կացութեան մասին, որովհետեւ թրակաւ կողմին գլխաւոր արդարացումն է ջարդի օրերում, եւ մինչեւ այսօր՝ «դաժակալութեան եւ դաժակալութեան ընթացիւն մնան բաներ կը կասարուին»:

Հակառակ իր կարգ մը ոչ հեզասալ եւ վիճայարոյց տեսակէտներում, հասոը նոր դիտակիւն մը կը բանայ ցեղասղանական գրակալութեան համար:

ԳՈՐԱՐ ԲՈՏՈՅԱԼ

Մոսկվայում «Ազգ»-ի հասուկ քրդակից

Արմիլի 18-ին Մոսկվայի Կիեյան փողոցում զսնվող «Vnukovo Village Park Hotel & Spa 4*» բարձրակարգ և բեռնապահպան համալիրի նույնիսկ «Surikov hall» դահլիճում հանդիսավորությամբ նվազագույն 20-րդ դարի ամենագաղտնի մարդկանցից մեկի՝ հայազգի ականավոր գիտնական, ԽՍՀՄ միջուկային կենտրոնի գլխավոր կոնսուլտանտ, Սոցիալիստական աշխատանքի կրկնակի հերոս, Լենինյան մրցանակի, երեք Սալիխյան մրցանակների, ԽՍՀՄ Պետական մրցանակի դափնեկիր, ՌԽՖՍՀ գիտության և տեխնիկայի վասակավոր գործիչ, Լենինի 6 ժառանգների և 3 ու-

Տողանյանը, որն, ի դեպ, բաց չի բողոքում Ռուսաստանում կազմակերպված ոչ մի «հայկական» միջոցառում և իր դարձանաչ աշխատանքով հասցրել է ձեռք բերել իր հազարավոր հայրենակիցների հարգանքն ու վստահությունը, հիացմունքի և հոգատության խոսքերով անդրադարձնելով Սամվել Քոչարյանի մեծանուն հայի ու գիտնականի անցած ուղուն և գործունեությանը՝ բարձր գնահատեց նաև նման հիշատակի երեկոներ կազմակերպելու և լայն հանրությանը մեր մեծերին ճանաչելի դարձնելու փաստն ու այդ կառավարությանը բարձր հարգանքներ հայտնելու հոգևորական Սուրեն Նաջարյանին: - **Քյալառը՝ իմ հայրենի Գավառը, գիտնականներ լինելով ոչ միայն Հայաստանի, այլև ամբողջ աշխարհի, իր**

ծրարարձը կյանքում վրա հասավ 1947 թ. սեպտեմբերին, երբ երկուսն ծայրաստիճան գաղտնիության դաշնակցություն սկսվեցին միջուկային ծրարի շուրջ աշխատանքները: Խիս անհաշտ զսնվող Սարով փոփոխ գյուղում սեղակավել էր ԽՍՀՄ ամենագաղտնի օբյեկտը՝ միջուկային կենտրոնը: Գյուղը բացակայում էր բոլոր ֆաբրիկաներից: Տարբեր սարիների փաստաթղթերում այն կոչվել է սարբեր կերպ: Ամենից բաց հայրենի է եղել որդես «Արգամաս-16»: Քոչարյանը գրեթե կես դար ամրել է կառուցել է այս գիտական ֆաբրիկ: Նա դարձել է հորհրդային Միության ամենագաղտնի մարդկանցից մեկը: 1959 թ. Քոչարյանի գլխավորությամբ ստեղծվել է Կոնսուլտանտական բյուրո, որը նա ղեկավարել է երեք տասնամյակ: Գիտնականի ղեկավարու-

յան հարցով. նախնիները Ղարաբաղի մեյիներ են եղել: 1985 թ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգեն Առաջինի հրավերով Քոչարյանը ժամանել է Ս. Էջմիածին, որտեղ սեղի է ունեցել ջերմ ընդունելություն: Վազգեն Առաջինը գիտնականին է նվիրել իր դիմանկարը, անվան առաջին քառերկու թափնակը և հայոց այբուբենի փորագրությունը: Քոչարյանը դառնել է սրբազան նվերները, կաթողիկոսի դիմանկարը միտ կախված է եղել գլխավորում, իսկ այբուբենի փորագրությունը՝ նրա գրասենյակի դասին: Սամվել Քոչարյանը կյանքից հեռացել է 1993 թ. օգոստոսի 4-ին, և թաղվել է Սարովում: 1993 թ. սեպտեմբերյան համարում «Օգոստոս» ամսագիրը «Մեծ կոնսուլտանտի գաղտնի

Խորհրդային միջուկային գիտնականի «հայրը»

Մոսկվայում նշվեց 20-րդ դարի ամենագաղտնի մարդկանցից մեկի՝ Սամվել Քոչարյանի ծննդյան 110-ամյակը

սեմբերյան հեղափոխության ժառանգի աստիճան, Ռուսաստանի Սարով և Հայաստանի Սոր Բայազետ (այժմ՝ Գավառ) ֆաբրիկների մասկավոր ֆաբրիկաներ, սեյսմիկական գիտությունների դոկտոր, որդեգրված Սամվել Գրիգորի Քոչարյանի ծննդյան 110-ամյակը:

Ելույթում նեցց Սուրեն Ներսիսի Նաջարյանը: Այդ աստիճանում կա վառ շողաող մի աստղ՝ Սամվել Քոչարյանը, հզոր մի մարդ, որի հեղինակած «աշխարհակործան» գյուտերը սթափեցրել են երկրագնդի գերեզմաններին, և ևս հոգալ են, որ ծնվել են այդ նշանավոր հայի ծննդավայրում, նույն ֆաբրիկում, և խոնարհվում են նրա հիշատակի առաջ:

Սամվել Քոչարյանը, ով վեցերորդ երեխան էր ընտանիքում, ծնվել է 1909 թ. Սոր Բայազետում (Գավառ): Դորոցն ավարտելուց հետո ընդունվել է ուսանել է Երևանի ռեզակական համալսարանում, սակայն նրան հեռացրել են գրդարության հետեանքով, և 1930 թ. Քոչարյանը ստիպված է եղել մեկնել Մոսկվա: Երեք տարի աշխատել է գործարանում, որը չուներ անուն և միայն 24 համարն էր կրում, որից կարելի էր եզրակացնել, որ դրա արտադրությունն ամենեվին սղառողական չէր: Այդ սարիները, հավանաբար, դարձան նրա աղաքա գաղտնի կյանքի սկիզբը:

Սամվել Քոչարյանը կյանքի ընթացքում միայն մեկ անգամ է կրել իր բոլոր դարձանքները, երբ եկել է Հայաստան՝ հայրենի Գավառ: Եվ երբ նա հանել է վերաբերում, բոլորը աղաքա են եղել. Հայաստանում ոչ ոք չի էլ իմացել, որ իրենց հայրենակիցն այդքան արժանավոր մարդ է եղել: Քոչարյանը երբեք չի մոռացել Հայաստանը: Առաջին իսկ հնարավորության դեպքում, թեկուզ կարճ ժամանակով, փորձել է գալ հայրենի, թեև նրա յուրաքանչյուր ֆայլը մոռացնել էր և անվստահության ծառայողների ուղեկցությամբ ու հսկողության ներքո: Նա բաց մտածողությամբ էր դարաբայան հակամարտու-

յան ժամանակը մասնակցում էին ՌԴ-ում ՀՀ դեսպան Վարդան Տողանյանը, ՌԴ հասարակական, ֆաբրիկական և ռազմական գործիչներ, դասվորակություններ ԽՍՀՄ սարիներին գերագույնի համարվող Արգամաս-16 գիտնականից (այժմ՝ Նիժնի Նովոգորոդի մարզի Սարով ֆաբրիկ), հայրենի Գավառից, Սամվել Քոչարյանի որդին, թոռնուհին, հյուրեր և լրագրողներ՝ Հայաստանից ու Ռուսաստանից:

Չավոր դասաճի և բարձր մակարդակով կազմակերպված մեծարանքի և գնահատանքի հուր-երեկոն, ինչպես նաև միջոցառման ընթացքում ներկայացված **Էմանուել Դուրբակյանի «Ամենագաղտնի Կ-ն Սամվել Քոչարյանը»** գրքի տղազրությունը հովանավորել էր ծնունդով Գավառից, «ՌԴ վասակավոր շինարար» կոչման դափնեկիր, սեյսմիկական գիտությունների դոկտոր, որդեգրված, Ռուսաստանում հայրենի գործարար, բարերար և հասարակական գործիչ **Սուրեն Ներսիսի Նաջարյանը**, ով մեկ անգամ չէ, որ սիրահոծար հովանավորել է հայազգի նշանավոր մարդկանց մեծարանքի և հիշատակի միջոցառումները:

Քոչարյանը կյանքի ընթացքում միայն մեկ անգամ է կրել իր բոլոր դարձանքները, երբ եկել է Հայաստան՝ հայրենի Գավառ: Եվ երբ նա հանել է վերաբերում, բոլորը աղաքա են եղել. Հայաստանում ոչ ոք չի էլ իմացել, որ իրենց հայրենակիցն այդքան արժանավոր մարդ է եղել: Քոչարյանը երբեք չի մոռացել Հայաստանը: Առաջին իսկ հնարավորության դեպքում, թեկուզ կարճ ժամանակով, փորձել է գալ հայրենի, թեև նրա յուրաքանչյուր ֆայլը մոռացնել էր և անվստահության ծառայողների ուղեկցությամբ ու հսկողության ներքո: Նա բաց մտածողությամբ էր դարաբայան հակամարտու-

մահը» մահախոսականում գուժում էր, որ մահացել է 20-րդ դարի ամենագաղտնի մարդկանցից մեկը՝ Սամվել Գրիգորի Քոչարյանը: Այս անունը լսել էին ֆիզիկոսներն ու հրթիռագետները, դեսուքայան բարձրագույն ղեկավարությունն ու ԿԳՎ աշխատակիցները, սակայն չէր գիտեին, թե որտեղ է նա ապրում, ինչ է մտածում, որտեղ է լինում: Նրա անձնագրում նշված էր, որ բնակվում է Մոսկվայում, սակայն հասցեն կեղծ էր՝ ոչ փողոց, ոչ տուն իրականում գոյություն չուներին: Սակայն, անձնագրում հասուկ նշան կար, ըստ որի ուսիկանության աշխատակիցներն անձնագրի սեփականատիրոջ հետ կարող էին համագործակցել և ամենաբարձր հարգանքը ցուցաբերել վերջինիս հանդեպ:

Հավոր դասաճի և բարձր մակարդակով կազմակերպված մեծարանքի և գնահատանքի հուր-երեկոն, ինչպես նաև միջոցառման ընթացքում ներկայացված **Էմանուել Դուրբակյանի «Ամենագաղտնի Կ-ն Սամվել Քոչարյանը»** գրքի տղազրությունը հովանավորել էր ծնունդով Գավառից, «ՌԴ վասակավոր շինարար» կոչման դափնեկիր, սեյսմիկական գիտությունների դոկտոր, որդեգրված, Ռուսաստանում հայրենի գործարար, բարերար և հասարակական գործիչ **Սուրեն Ներսիսի Նաջարյանը**, ով մեկ անգամ չէ, որ սիրահոծար հովանավորել է հայազգի նշանավոր մարդկանց մեծարանքի և հիշատակի միջոցառումները:

Սամվել Քոչարյանը կյանքի ընթացքում միայն մեկ անգամ է կրել իր բոլոր դարձանքները, երբ եկել է Հայաստան՝ հայրենի Գավառ: Եվ երբ նա հանել է վերաբերում, բոլորը աղաքա են եղել. Հայաստանում ոչ ոք չի էլ իմացել, որ իրենց հայրենակիցն այդքան արժանավոր մարդ է եղել: Քոչարյանը երբեք չի մոռացել Հայաստանը: Առաջին իսկ հնարավորության դեպքում, թեկուզ կարճ ժամանակով, փորձել է գալ հայրենի, թեև նրա յուրաքանչյուր ֆայլը մոռացնել էր և անվստահության ծառայողների ուղեկցությամբ ու հսկողության ներքո: Նա բաց մտածողությամբ էր դարաբայան հակամարտու-

մահը» մահախոսականում գուժում էր, որ մահացել է 20-րդ դարի ամենագաղտնի մարդկանցից մեկը՝ Սամվել Գրիգորի Քոչարյանը: Այս անունը լսել էին ֆիզիկոսներն ու հրթիռագետները, դեսուքայան բարձրագույն ղեկավարությունն ու ԿԳՎ աշխատակիցները, սակայն չէր գիտեին, թե որտեղ է նա ապրում, ինչ է մտածում, որտեղ է լինում: Նրա անձնագրում նշված էր, որ բնակվում է Մոսկվայում, սակայն հասցեն կեղծ էր՝ ոչ փողոց, ոչ տուն իրականում գոյություն չուներին: Սակայն, անձնագրում հասուկ նշան կար, ըստ որի ուսիկանության աշխատակիցներն անձնագրի սեփականատիրոջ հետ կարող էին համագործակցել և ամենաբարձր հարգանքը ցուցաբերել վերջինիս հանդեպ:

Իր անչափ բովանդակալից կյանքը լայն հանրության համար աննկատ աղաք մեր նշանավոր հայրենակցի մասին մեծագույն հարգանքով են խոսել ոչ միայն «անձամբ ընկեր Սալիխյանը», այլև սլյալ ժամանակաշրջանում աշխարհի բաց մեծեր և անգամ հորհրդային Միություն-Ամերիկա սառը դասերազմի սարիներին՝ ԱՄՆ Կենտրոնական հետախուզական վարչության երեւելի դեմեր:

Սամվել Քոչարյանի մասին դեռ բաց ստեղծագործություններ կարվեն, և ևս հավաստում են, որ կգա այն օրը, երբ ամբողջովին կգաղտնագրվեն այդ առեղծվածային մարդու կյանքի բոլոր մութ, սակայն սերունդների համար լուսավոր և հերոսական էջերը:

Լույս են տեսել

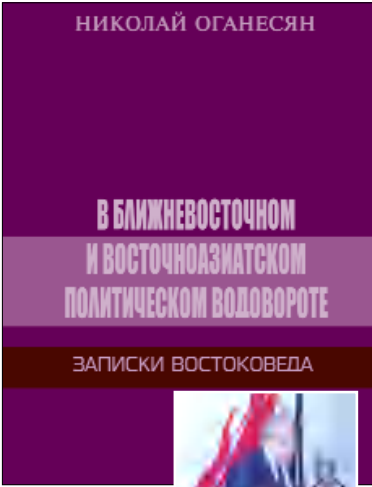
Ռանկավար Ազատական կուսակցության հովանավորությամբ ռուսերեն լույս է տեսել՝

ՆԻԿՈԼԱՅ Հ ՈՎԿԱՆՆԻՍՅԱՆ

«Մերավորարեւելյան և արեւելաասիական ֆաբրիկան հորձանուսում»

«Արեւելագետի գրառումներ՝ վերլուծական նյութեր, ներկայացված հորհրդային Միության բարձրագույն ղեկավարությանը»

Խմբագիր՝ արաբագետ, ղզղ Ռուբեն Կարապետյան

Երեւան, 2019, փափուկ կազմ, 208 էջ, արխիվային լուսանկարներով: «Տիգրան Մեծ» հրատարակչատուն:

Թեւեյան մշակութային միության հովանավորությամբ լույս տեսավ՝

ԱՐՄԵՆ ՍԱՆՎԵԼՅԱՆ

«Էներգետիկ աշխարհաֆաբրիկաների և անվստահության ղեկավարությունը միջազգային հարաբերություններում»

Թեւեյան արդի համալսարանի ղզղ «Տիգրան Մեծ» հրատարակչատուն, փափուկ կազմ, 142 էջ:

Ճավակցություն

ՈՒԿ Կենտրոնական վարչությունը և «Ազգ» թերթի խմբագրությունը խորաղես ցավակցում են Կենտրոնական վարչության անդամ և ՈՒԿ Եղվարդ ակումբի հիմնադիր աստնաղես Հրաչյա Կարապետյանին՝ իր սիրելի ֆրզ՝

Հարաղեսյանի Կարապետյանի

ողբերգական մահվան կաղակցությամբ, որը դասաղես երեկ, ավսղարից:

ԱՐՄԵՆ ՄԱՆԿԵԼՅԱԼ

Նախկինում երբեք չէի եղել Նյու Յորքում: Սակայն Մոսկվայի Ընդունման օրհանգրվանային Ընդունման օրհանգրվանում իմ թռիչքին սղոստելիս այնպիսի տղամարդկանց էի հանդիպում, որ շուտով կհայտնվեին մի փոքրիկ, որը լի էր լույսով:

Այնպիսի աշխարհահռչակ Ֆրենկ Սինատրայի ոչ միայն հայտնի «Նյու Յորք, Նյու Յորք» երգն էր, որի հերոսի նման ես էլ ցանկանում էի զարթնել մի փոքրիկ, որը երբեք չի մնում ես ինձ հայտնաբերել ցուցակի առաջին համարում: Իմ մասկետացումները աշխարհի մայրաքաղաքի մասին լուրեր էին, գեղարվեստական, ֆառված լուսանկարներից, երգերից, գրքերից եւ իհարկե ֆիլմերից:

Նյույորքյան խրոնիկա

Ես համոզված էի, որ գնում եմ ինձ հարազատ մի փոքրիկ, որի անունը մի անկյունից ծանոթ եմ բազմաթիվ կինոնկարներից եւ հեռուստատեսիվներից, որոնք նկարահանվել էին այդ փոքրիկ փողոցներում եւ հրաշքերում: Նյու Յորքը ինչպես գեղեցիկ մի կին հրաշքում է եւ իր հետեւից կանչում, ես էլ դեմ չէի այդ հրաշքում: Ես երբեք չէի հասկանում, որ ինչու էի այնքան հաճախում: Սղոստելի վրա ժամանոց թռիչքը ոչ թե վախեցնում, այլ ընդամենը երկարացնում էր այդպիսի սղոստելից հանդիպումը, որին թվում էր թե դա ինչ-որ բան էր:

Նյու Յորքը մեզ դիմավորեց ամառային եւ մի փոքր անձրևոտ: Ամերիկյան ամենամեծ օդանավակայանը՝ ՋՖԶ (Ջոն Բիդլերտալթ Զենեդի) առանձնապես ոչնչով չէր տարբերվում մինչ այդ աշխարհի տարբեր երկրներում սեսաձու օդային նավահանգիստներից: Սահմանային անցակետը հասցեցնում էր զանազան հարցերի: Սահմանային հսկիչը հետաքրքիր էր, որ անձնագրիս մեջ հայտնվել էր ԱՄՆ, եւ այսօրվա բավարար էր, որ անձնագրիս մեջ հայտնվել էր համապատասխան կնիքը, եւ ես դառնում էի մուսուլմանական աշխարհի թիվ մեկ գերտնտեսական ոչ մուսուլմանական մայրաքաղաք Նյու Յորքը:

Երկարատեւ եւ հոգեւորական ճանապարհից մի փոքր հանգստանալուց հետո առաջին ցանկությունն էր շուտով ինձ հանդիպել այն փողոցը, որը թվում էր այդպիսի ծանոթ էր եւ այդպիսի հեռու, ու ցանկանում ես հասկանալ:

արդյոք այն ինչ գիտես կհամարասախարհի՞ նրան, ինչը կեսուն: Նյու Յորքի Ինքնիշխան փողոց, որը իրականում Նյու Յորքի արվարձաններից է, եւ որտեղից միլիոնավոր մարդիկ անեն օր գալիս եւ աշխարհի մայրաքաղաք աշխատելու, ընդամենը 20 րոպե ճանապարհ է:

Այդ ճանապարհը հաղթահարելու համար անցնում եմ Զաթուն գետի վրայով: Ի դեպ գետի անունը, ռուսերեն թարգմանությամբ լի է ֆիլմերի, չգիտես ինչու Զայասանում արտասանվում է Զուրգոն կամ Գուրգոն տարբերակով, մինչդեռ իրականում սա ԱՄՆ նախագահ Զաթունի անունը կրող այն ջրային տարածքն է, որը մեծ է հասել հայտնվելու համար Նյու Յորքի սրտում՝ Մանհեթենում: Իսկ եթե ցանկանում ես ծանոթ իրական Նյու Յորքը, այն փողոցը, որը երբեք է աշխարհի բոլոր գովազ:

հսկային հարկավոր է ծանոթանալ գիտեցիք Նյու Յորքը, եթե դու այն չես տեսել՝ ուրեմն ոչինչ չես հասկացել:

Ինչպես երգում է Ֆրենկ Սինատրան, սա փողոց է, որը չի մնում: Նյու Յորքի երկնաքերների գրասենյակների աշխատանքը չի դադարում նաեւ գիշերը, ֆանի որ ինչպես ֆինանսիստներն են սիրում ասել՝ փողոց երբեք չի մնում, եւ երբ ԱՄՆ-ում գիշեր է, ապա Զոնկ Կոնգոն եւ Սիգադորուն ցերեկ է եւ լավագույն ժամանակը փող աշխատելու:

Սակայն գիտեցիք Նյու Յորքի սիրտը դա Բրոդվեյն է. եթե չես եղել այստեղ, ապա դու չես հասկացել այս փողոցը, չես ընկալել նրա շունչը եւ չես զգացել աշխարհի մայրաքաղաքի սրտը զարկերակը: Նյու Յորքը նաեւ ջազի մայրաքաղաքն է, հենց այս փողոցների նկուղներում են ծնվել աշխարհի ջազի

դային հոլովակներում իր երկնաքերներով, դա Մանհեթենն է:

Զաթուն գետը հաղթահարելուց եւ Մանհեթենում հայտնվելուց հետո ես միայն հասկանում, թե ինչ ասել է երկնաքերների ջունգլիներ: Մանհեթենով ձգվող մայրուղիների՝ ավենյուների ու դրանց խաչվող փողոցների՝ սթրիթների վրա այդ հսկայական երկնաքերները «սեղակայված» են ոչ թե հարյուրներով ու նույնիսկ հազարներով, այլ տասնյակ հազարներով:

Նմանափող հսկաների սեղաբաշխվածությունը համեմատաբար փոքր տարածքում զվարճանք է առաջացնում: Թվում է, թե ինչ-որ ոչ մարդկային ուժեր փորձել են ամեն մի ազատ տարածքի վրա մի փոքր երկնաքեր կառուցել, եւ կառուցադրման այդ գործընթացը ոչ մի կերպ կանգ չէր առնում:

Նյու Յորքը հսկայական մի շինարարական էր հիշեցնում, որտեղ շարունակաբար նոր երկնաքեր է կառուցվում, ու ամեն անգամ շինարարները ձգտում են, որ իրենց շինությունը բոլորից բարձր լինի եւ առանձնահատուկ: Զայելով այդ հսկայական ու անձողի փողոցների փողոցներով՝ այնպիսի տղամարդկանց ես տեսնում, թե կարծես վերադարձել ես անցյալ, ինչ-որ ծանոթ վայր, որտեղ բոլոր անունները՝ Մանհեթեն, Բրոդվեյ, Բրուկլին, Զաթուն, Զինգերտոկ ավենյու, Ուոլ Սթրիթ եւ այլն, այնքան ծանոթ ու հարազատ են:

Զսկայական, առեւտրի, բեռնից ու աղանակուց կառուցված սարսափազդու փողոց, որը սակայն հրաշքում է, ձգում է ու բաց չի թողնում քեզ: Սակայն լավ հասկանալու համար այս

լավագույն կատարումները, եւ այսօր էլ հայտնվել այդ նկուղներում նվազող ջազային խմբերում՝ երջանկություն է յուրաքանչյուր երաժեշտի համար:

Ջազային Նյու Յորքը մեկ ուրիշ աշխարհ է, որից երկրագնդի այլ ծայրում չես գտնի: Աֆրո-ամերիկացիների ստեղծած երաժեշտությունը տարածվում է ողջ փողոցով, եւ Նյու Յորքը ժամանած բոլոր տարիներին երազանք է լսել ջազային կոմպոզիցիաներն ու իմպրովիզացիաներն այդ փողոցի ակունքներում, եւ ում դա հաջողվում է, նա կարող է ասել, որ ոչ միայն տեսել է Նյու Յորքը, այլեւ լսել նրան:

Զակային այդ հսկայական փողոցը կարճ այցելության ընթացքում՝ դժվար է, սակայն նկարագրել մեկ հոլովածում այն ինչ զգացել ես ու ամրել՝ անհնար: Կարող ես օրերով օրջել Նյու Յորքի փողոցներով ու հիանալ, սակայն չհասկանալ այն: Ինչպես մյուսի տարիներին իմ ընկերներն էին ասում, այս փողոցը մարդկանց կող էր սալիս, դու դառնում ես դրա մի մասը, սկսում ես ամրել փողոցի առաջադրած ռիթմով ու ֆոն համար ժամանակը լի էր ավելի արագ էր սկսում, քան երկրագնդի որեւէ այլ մասում:

Նյու Յորքը մի փողոց է, որ ցանկանում ես վերադառնալ, քանի որ միայն այն լի էր հետո ես սկսում ընկալել, որ այն, ինչ տեսար ու զգացիր, անկարագրելի է անհասկանալի էր, իսկ հասկանալու համար հարկավոր է ոչ թե ուղղակի այցելել, այլ ամրել այդ փողոցում: Այս փողոցում դու քեզ բարձունքի թագավորն ես զգում, համար մեկը, երգում էր Ֆրենկ Սինատրան:

ՎԱՐԴԱՆ ԶՈՎՅԱԼՆԻՍՅԱԼ

Փարիզ-Երևան

Վառվող սաճարը

Ամեն ինչ սկսվեց այն բանից, երբ մերժեցի եղբորս լողավազան գնալու առաջարկը: Ամրիլի 15-ն էր, հաջորդ առավոտյան մեք է ես վերադառնալի Երևան. դա նշանակում էր, որ մեկ երեկո է ինձ մնացել Փարիզը վերջին անգամ վայելելու համար, իսկ ահա լողավազան Երևանում էլ կհասցնեմ այցելել: Ահա այս ամենի մասին մտածելով՝ բաժանվեցի եղբորիցս, որը բնակվում է Փարիզում, նստեցի մեքոն եւ որոշեցի ուղեւորվել ամենաշուտ ինձ դուր եկած հասկածը՝ Լուվրից մինչեւ Փարիզի Ասվածամոր սաճարն ընկած փամբեր հասկածը, որտեղ ֆանասիկ մթնոլորտ է սիրում հասկալու երեկոյան ժամերին:

Նախորդ օրն էի եղել սաճարում. Ֆրանսիայի հոգեւոր առաջնորդը եկեղեցու բակում Ծաղկազարդին նվիրված դասաւարակ էր մատուցում.

Շաք գեղեցիկ եւ տղամարդիչ

միջոցառում էր: Դե միտ ասել եմ. մեք է բացահայտել փողոցները սեղացիների աչքերով, որոշեցի իսկապես զգաս մթնոլորտը: Իսկ սա հենց այդ դեպքն էր. Տաճարի առջեւ տեսնել ոչ թե լուսանկարվող զբոսաւորիկների, այլ հարյուրավոր ֆրանսիացիների՝ աղոթելիս ու երգելիս: Ինքս ինձ խոստացա, որ հաջորդ օրն էլ կգամ սաճարը տեսնելու եւ հրաժեշտ տալու:

Ամրիլի 15, մերժում եմ, հաջորդ Շառլ Դը Գոլ կայարանում, նստում եմ երկու գերմանացի զբոսաւորիկներ եւ ինչ - որ վիդեոն եմ նայում՝ հրդեհի տեսարան: Սկզբում կարծեցի, թե 2015 թվականի ահաբեկչության կարգերն են, սակայն աչքս ընկավ փոքր-ինչ հեռվում կանգնած ֆրանսիացի աղջկա հեռախոսին, եւ նույն բանն էր: Իհարկե չկարողացա կարգալ, թե ինչ հրդեհ է, բայց արդեն հասկացա,

որ մի բան այն է: Ինքս ինձ մտածեցի, թե ահաբեկչություն է, սա էլ իմ՝ հայի բախտը:

Հաջորդ կանգառը՝ Լուվր, ի՞նչ մեքոյից: Փողոց բարձրանալուն միտ տեսա ահա այս տեսարանը:

Մարդիկ վազում էին այս ու այն կողմ, խուճաղ, տագնապ, հեռվում երեւացող ծովի: Իհարկե վայրկյաններ անց արդեն գիտեի ինչ է կատարվել: Եթե գետի ափով փայլես ուղիղ, ապա կհասնես սաճարին, սակայն մի փչ անց ժամդարձը փակեց ճանապարհս եւ խնդրեց այլեւս մոտ չգնալ:

Իհարկե օրջանցեցի գետը, զգա ճանապարհ սաճարին հասնելու համար: Եվ հետաքրքրական այն է, որ այդ դեպքին չես էլ մտածում, թե մեկ այլ օտար երկրում ես, այլ սեղացիների նման մեծ փսոսանք եւ ցավ ես զգում, չես վախեցնում, որ կարող է ահաբեկչություն լինի եւ վնասի քեզ: Այդ ամենից հետո միայն հասկացա, որ այս ցավալի դեպքը ինձ ավելի ստիպեց սիրել Փարիզը, չէ որ սեղացիների կողմից կանգնած աղոթում ես նույն զգացողությունները՝ փսոսանք, զայրույթ...

Երբ որոշեցի ես գնալ Շանգեյից՝ ինքս ինձ մտածում էի զգել համացանց նախորդ օրվա լուսանկարը, իսկ արժեք գրել դեպքի մասին, դժվար երեւանում տղայի լինելն ինչ է կատարվում, բայց երբ բացեցի messenger-ը, անհագստացող ընկերներիս նամակներից հասկացա, որ սա իսկապես համաճարային ողբերգություն է եւ ամբողջ աշխարհի ուժադրությունը այդ դեպքին սեւեռված է Փարիզի վրա:

Իրանի արտգործնախարար **Մոհամմադ Ջավադ Ջարիֆ** հայտարարել է, որ Թեհրանը ֆինանսական և միջուկային զենքի չհարածնան համաձայնագրից դուրս գալու հնարավորությունը: Այդ համաձայնագիրը ուժի մեջ է մտել 1970 թվականի մարտի 5-ին, 190 երկրի մասնակցությամբ, ըստ որում ԿԺԴ-ն, Հնդկաստանը, Պակիստանը, Հարավային Սուդանը և ստորագրել համաձայնագիրը: Ջարիֆը հայտարարել է, որ համաձայնագրից դուրս գալը Իրանի համար սարքերակներին մեկն է իր դասական Վաշինգտոնի այն մտադրությամբ, որ իրանական նավթը դուրս մղվի համաշխարհային շուկայից: Ավելին, Իրանի այդ ֆայլը հեռուստայն կարելի էր կանխատեսել: Նույնիսկ համաձայնագրից դուրս գալու մտադրությունն ինքնին կարող է բարձր շրջանակներում ռեակցիա առաջացնել:

Ուղերձը հասցեագրված է առաջին հերթին Մեծ Բրիտանիային և Եվրոմիության երկրներին, որոնք հավանություն չսկսեցին իրանական միջուկային բազմակողմ համաձայնագրից ԱՄՆ-ի դուրս գալուն և ցանկություն հայտնեցին ԱՄՆ-ի բացակայությամբ դադարեցնելու դիմադրությունը: Հիշեցնենք, որ 2018 թվականի աշունը Եվրոմիության արտաքին ֆալանգներին հարցերի գծով համաձայնագրի **Ֆեդերիկա Մոզերի** սեղեկացրեց ամերիկյան դատաւարի ջոնսոնի հետ առեւտրական կապերը դադարեցնելու մտադրության մասին: Բայց այժմ Ջարիֆը հայտարարում է, որ Եվրոմիացիները ի վիճակի չեն օտարերկրյան սնտեսական կապերը ի քաղաքական ԱՄՆ-ի դաս-ժամիջոցների: ԱՄՆ նախագահ

Թեհրանը դասախանեց Վաշինգտոնին

Միջուկային համաձայնագիրը վստահված է

Դոնալդ Թրամփը Եվրոմիությանը կանգնեցրել է ամերիկացիների և իրանցիների միջև ընտրություն կատարելու փաստառեզել: Եվրոմիական ընկերությունները խոստովանում են, որ նման դասախանումը դժվար կամ անհնար կլինի դաշինքի սնտեսական հարաբերությունները Թեհրանի հետ:

Երկրորդ, միջազգային համաձայնագրից Իրանի դուրս գալը կարող է ստառազինությունների մրցավազի դասախանումը Մերձավոր Արեւելում: Տարածաշրջանում մեծ թիվ են կազմում նավթարդյունահանող երկրները, որոնցից մասնակորադես Սաուդյան Արաբիան ի վիճակի է նման մրցավազի ծավալել: Միակ խոչընդոտը միջուկային զենքի սարածումն արգելող միջազգային մի օտար դասախանագրերի գոյությունն է: Արաբ փորձագետներից մեկի խոստովարով, սարածաշրջանում վաղուց արդեն բախվում են սարքեր ժողովուրդների ու ղեկավարների թնիկական ու կրոնական օտարերը, ինչպես նաեւ այնուխի գերեւորություններ, ինչպիսիք են ԱՄՆ-ը և Ռուսաստանը:

Երրորդ, եթե մինչեւ օրս Իրանը կատարում էր միջուկային բազմակողմ համաձայնագրի բոլոր դասախանները, ինչը հաստատում են ՄԱԳՍԷ-ի սեսչական ստուգումները, եւ նման դասախանները զտիչ դեր էին կատարում իրանցիների միջուկային օբյեկտների վրա Իսրայելի հարձակման համար, ադա այժմ, համեմայն դեղս սեսականորեն, ի հայտ է

գալիս նման հնարավորություն: Իսրայելի ֆաղաֆակյան գործիչները բազմիցս խոսել են միջուկային ռումբ սետծելու Իրանի հնարավորությունների մասին, իսկ վերջերս սկսել են դրանք օտարերկրյան նավթի վաճառից իրանցիների ստացած օտարությունների հետ: Այլ կերպ ասած, Ջարիֆի հայտարարությունը սարածաշրջանի որոշ ուժերի համար օտարերկրի դարձնում իրանական ստառազինի գոյության գործունը, ինչը ինքնին անկայուն է և չափազանց վստահավոր իրավիճակ է սետծում:

Վերջապես, Իրանի գործողություններում նկատվում է հյուսիսկորեական սետնարը գործի դնելու մտադրություն: Փենյան-Վաշինգտոն անմիջական բանակցությունները Թեհրանին հուշում են, որ հարկավոր է հենց այդ ձեւով գործել, որդեսգի ԱՄՆ-ը ընդունի իրանցիների դասախանները: Բայց խնդիրն այն է, որ ԿԺԴ-ն ցուցադրել է հենց միջուկային զենքի առկայության գործունը, մինչդեռ Իրանը խոսում է միայն

դրա սետծման հնարավորության մասին, ինչը թուլացնում է Թեհրանի բանակցային դիրքերը, կարծում է Կովկասի և Մերձավոր Արեւելի հարցերի փորձագետ **Սաֆիյա Սարասուվը**:

Եթե Դոնալդ Թրամփը անցյալում դասախան էր իրանցիների հետ հանդիպում ունենալ «առանց նախադասախանների», որդեսգի կնիք առանձին միջուկային համաձայնագիր, ադա ներկայումս այդ ուղղությամբ իրավիճակը սկսել է փոխվել: Ամերիկացիները Իրանին ներկայացնում են դաշինքների փաթեթ, որի էությունը, ԱՄՆ դեսֆարսուդար **Սայթ Պոմպեյի** խոստովարով, Մերձավոր Արեւելում է հենց սեփական ժողովրդի հանդեմ Թեհրանի ֆաղաֆակայության արմատական փոփոխության դաշինքն է:

Ամերիկացի հայտնի վերլուծաբան **Ֆարիդ Ջաֆարիան** CNN-ից հնչած իր վերլուծականում ընդգծել է, որ ամերիկյան «նոր ֆաղաֆակայությունը» բնութագրվում է Թեհրանի նոր վար-

չակազմի փոփոխման դաշինքնազմը՝ բացառելով հետագա բանակցությունների հնարավորությունը: Դժվար է ասել, թե որդեսգի արդյունավետ է նման ռազմավարությունը եւ գոյություն ունի՞ արդյոք «կարմիր գիծ», որը ոչ ոք չի համարձակվի հատել: Այնուհայտ է, որ ԱՄՆ-ը եւ Իրանը նախահարձակ ֆայլեր են անում միմյանց ընդառաջ, իսկ Իրանի վրա կախվում է իսրայելական հարձակման ստառազինից:

Տարասուվի կարծիքով, սեսանելի ադազայում դժվար թե հարված հասցվի Իրանին: Ամենայն հավանականությամբ ԱՄՆ-ը եւ Իսրայելը ընտրել են երկարատեւ ճնշումների միջոցով Իրանում ուժերի ներքին դասավորությունը փոխելու ռազմավարությունը: Ըստ ամենայնի, Եվրոմիությունը չի կարողանա ազդել սվյալ գործընթացի վրա, քանի որ ԱՄՆ-ը չափազանց բարձր նշանակ է ընտրել, ինչը կարող է միջուկային համաձայնագրից Եվրոմիական երկրների դուրս գալու հետեանմով հանգեցնել այդ փաստաթղթի չեղարկմանը: Նման դասախաններում Իրանը չի կարող մեծ հաջողությունների հասնել բազմակողմ համաձայնագրից ԱՄՆ-ի դուրս գալու դասախանով միջազգային աստառեզում վերջինիս դասադարսելու գործում:

Իրանի գործողությունների առավել հավանական սետնարը, Տարասուվի կարծիքով, նրա մերձեցումն է Ռուսաստանին, Զինաստանին, թերեւս նաեւ Գերմանիային: Վերջինս լուրջ սարածայնություններ ունի ԱՄՆ-ի եւ Իսրայելի հետ: Բայց առայժմ հնարավոր է խոսել մերձավորաբանական աշխարհաֆաղաֆակայան փոփոխությունների հետ կադակած միայն ժամանակավոր սարքերակների մասին:

ԱՐԵՎԵԼԻ ԲԵՇԵՐՅԱՆ

Նավթային խաղի ավարտը

Այլընտրանքային էներգետիկայի անհրաժեշտություն

Մոսկվայում վստահ են, որ նավթարդյունահանման ժամանակաշրջանը կարունակվի առնվազն եւս 50-70 տարի: Այդ մասին հայտարարում է ՌԴ կառավարությունը: Բայց դա կարող է լինել ճակատագրական սխալ, գրում է գերմանական Die Zeit թերթը:

Վառելիքի հանածո դասախանների ժամանակաշրջանը մոտենում է ավարտին, նշում են թերթի լրագրողները, դրանում համոզվում են ավելի ու ավելի օտար երկրներ եւ կառույցներ: Անգլիայի բանկը 2015 թվականից ի վեր նախագոյացնում է ածխաջրածնային «փուլիկ» գոյության մասին: Ափսոսանքով սարքեր երկրների հազարից ավելի ադախովազրական ընկերություններ, հիմնադրամներ եւ իփսանության մարմիններ ուզում են իրենց փողերը դուրս բերել հանածո վառելիքի ոլորտից եւ օտար ղնում են վերականգնվող էներգիայի վրա: Նրանք գիտեն, որ եթե աշխարհը լրջորեն կենտրոնանա Փարիզյան համաձայնագրում ամրագրված ածխաթթու գազի արտադրության կրճատման վրա, ադա առաջիկա 11 տարում հարկ կլինի կիսով չափ նվազեցնել այդ արտադրությունները: Դա նշանակում է, որ ածխի, նավթի եւ գազի ստառազինը դեսֆ է նշանակալիորեն կրճատվի:

Նավթի արդյունահանման նվազեցման հետեանմով աշխարհում զգալիորեն կրոկանան նավթի հետ կադակած ադեցության գոտիները, կարծում է ԵՄ էներգետիկայի գծով նախկին հանձնակատար **Անդրիս Պիեբալզը**: Ռուսաստանն այսօր նավթարդյունահանման գծով համաշխարհային տերություն է, իսկ Սաուդյան Արաբիան եւ Նիգերիան իփսում են հարեան երկրների վրա: Կենսականորեն

կարեւոր կարող է դառնալ այն հարցը, թե այդ երկրներն ունեն արդյոք այլընտրանքային բարելից: Նավթի դասախանների ստառազինում նավթարդյունահանող երկրներում կհանգեցնի արդյոք դժգոհության հուժկու այլիքի, հարց է սալիս հրատարակությունը:

Ռուսաստանն ավանդաբար կախման մեջ է վառելիքի հանածո դասախաններից, ինչը դասախան է դառնում մոլորակի կլիմայի ջերմացմանը: ՌԴ արտադրության գրեթե 2/3-րդը եւ եկամուսների 40 տոկոսը կադակած են ածխի, նավթի եւ գազի հետ: Դեռ մի որոշ ժամանակ Ռուսաստանը կկարողանա նավթ եւ գազ մասակարարել Զինաստանին ու Եվրոմիային: Գազը համարվում է անցումային վառելիք, քանի որ դակաս ածխաթթու գազ է արտադրում, քան նավթը: Սակայն ներկայումս գազ արտադրում են ավելի ու ավելի օտար դեսություններ: Ուստի եմթարվում է, որ ադազայում գազը Ռուսաստանին ավելի փչեկանուսներ կբերի:

Եիփս է, ՌԴ կառավարությունը սկսել է առավել բազմաբնույթ դարձնել սնտեսությունը: Այսդես, Եվրոմիայի նկատմամբ սահմանված բեռնարգելը նդասում է երկրի գոյությանսետության գարգացմանը: Սակայն դա արվել է ոչ թե հանում մոլորակի կլիմայի, այլ հանում սնտեսության անկախացման: RusEnergy խորհրդատվական ֆիրմայի փորձագետ **Միխայիլ Կրուշիսկինը**, սակայն, չի հավատում, թե ինքնադաշինման նման ռազմավարությունն արդյունավետորեն կգործի: Նրա կարծիքով, ներկա դաշինք գոյություն չունի այլընտրանքային սնտեսական այնուխի մոդել, որը կկարողանար

ադախովել ամբողջ երկիրը:

1990-ականների իրավիճակից գերմանալու համար **Վալդիմիր Պուշինը** ստիղծած է հույսը ղնել նավթի բարձր գների վրա, կամ էլ միջոցներ վերցնել Կուրդիստանի անվան դեսական հիմնադրամից, քանի դեռ այն չի ստառազին, նշում է Die Zeit-ը:

Սաուդյան Արաբիան, իր հերթին, զգացել է վստահ: Թագաժառանգ իփսան **Մոհամմեդ իբն Սալմանը** երեք տարի առաջ ներկայացրեց 2030 թվականի սեսչականի ծրագիրը: Նա մտադիր է կառուցել սալ արեւի, քանի եւ ասումային էլեկտրակայաններ, նավթափոխադարդյունաբերական օբյեկտներ: Ինչդես նշվում է հողվածում, Սաուդյան Արաբիան որոշել է օրինակ վերցնել ԱՄՆ-ից, որն աշխարհով մեկ կառուցում է վերականգնելի էներգետիկայի բնագավառում:

Նավթային դեսությունները մրցավազ են սկսել ժամանակի հետ: Իրենց սնտեսությունների վերակառուցման համար նրանք ստիղծած կլինեն տարիներ օտարերկրյան ջանքեր գործարդել, մինչդեռ մոլորակի կլիման արագ է փոփոխվում: Յուրաֆանցյուր անսովոր օոգ ամառվանից, ջրեղեղից ու փոթորից հետո ավելի ու ավելի հրատարվելու անհրաժեշտությունը:

Վերականգնելի էներգիայի միջազգային կազմակերպության փորձագետների կարծիքով նավթային հսկաների անկումը կուղեկցվի այն երկրների վերելով, որոնք առաջավոր դիրքեր են զբաղեցնում այսդես կոչված կանաչ տեխնոլոգիաների ոլորտում:

Նավթը դարեւ օտարերկրյան է դեսությունների արտադրության ադախովման միջոց, բայց էներգետիկ ֆայլերի հավանական

անկումը կարող է փոխել Մերձավոր Արեւելի ֆարսեղը: Դժվար է դասկերացնել Սաուդյան Արաբիան առանց նավթի: Թագավորությունն այլեւս չի կարողանա ֆինանսավորել իր թանկարժեք արտադրանքային ֆաղաֆակայանությունը, օրինակ՝ Եմենի դասախանը, Եգիպտոսում եւ Մադիբում արմատականներին ցուցաբերվող աջակցությունը, հակառակորդ Զաթարի քաղաքականը: Փոխարենը ինքը՝ Սաուդյան Արաբիան, կարող է դառնալ արմատականների թիրախ:

Ջիչ հավանական է, որ նավթի ցածր գների դասախանում Ռուսաստանը եւս կարողանա օտարերկրյան օտարերկրյան արտադրանքները: Ուկրաինայի արեւելյան օտարերկրյան դասախանը, Ղրիմի հասկացվող դեսական օտարերկրյանը եւ Սիրիայի հակամարտությունը ամեն տարի արժենում են մի քանի միլիարդ եվրո: Տնտեսության սեսակետից արդեն այսօր Ռուսաստանը սեփական ուժերից վեր բեռ է վերցրել իր ուտերին, նշում է փորձագետ **Սայթ Բրեդսոնը**: Նա հավելում է, որ դեռ 1980-ականներին նավթից չափազանց մեծ կախվածությունը ԽՍՀՄ-ի փլուզման գլխավոր դասախաններից մեկը դարձավ: Այժմ Ռուսաստանը դարձավ եւ հարմարվել նոր դասախաններին, այլադես երկրի ներում կծագեն անկարգություններ: Դրանց ադեցությունը իր վրա կզգա նաեւ Եվրոմիան:

Տվյալ հարցում օգնություն կարող են ցուցաբերել Մեծ քանակի երկրները: Միացյալ ուժերով նրանք կարող են զարգացնել վերականգնելի էներգետիկայի սեսչականը եւ սեսնոլոգիաները, կարծում է Անդրիս Պիեբալզը:

Սակայն, ինչդես եզրակացնում է Die Zeit-ը, նավթ արտադրող երկրները դեսֆ է ել գնեն ինքուրայն կերով՝ օգտագործելով նավթից արդեն ստացված եկամուսները:

Ա. ԲԵՇԵՐՅԱՆ

Բելմոնտի գրադարանը ցուցադրում է հայկական գրքեր

Անկախ լրագրող **Ղափիք Բոյաջյանի** հաղորդմամբ (Արմինյոն Սիրո-Սիեթեթյեր) Հայոց ցեղասպանության 104-րդ տարեկան առթիվ Բելմոնտի (Մասաչուսեթս) համալսարանի գրադարանը (սնօրեն՝ Փիթեր Ստրոնգիերո) հասուկ ցուցահանդես է կազմակերպել հայկական գրքերի, խոսքերի, խոսակցականների (CD) և թվային տեսակավառակների (DVD): Մի խումբ աներկապայեղ, որոնց թվում են լրատվության հեղինակը, Ժիրայր Հովսեփյանը, Լուսինե Գասպարյանը, Մարկ Մամիկոնյանը, Հիթեր Քրաֆթյանը և Ջուլիա Անանյան-Սառնոն, մտադրված են այս գաղափարը և առաջարկել մոտ 40 վերնագրեր, որոնք արժանացել են գրադարանի սնօրենության հավանությանը:

«Սղանության հրամանները», Զրիստոֆեր Ուոլտերի «Հայաստան՝ մի ամբողջ ազգի վերադարձը», Ռոբերտ Արան Գալուսյանի «Դատեմ՝ հորս գյուղը», Գառնիկ Փանյանի «Յետություն, Անտուր», Կրեմ Ներսեսյանի «Գանձեր սաղանից: 1700-ամյա

Հայկական փրկարարական արվեստը», Ֆրանց Վերֆելի «Մուսա լեռան 40 օրերը», Զրիստոֆերի «Ավագե ամրոցի աղջիկները» և Լեոն Արահամյանի ու Նեմսի և Սեմ Սուլիզանի «Հայկական ժողովրդական արվեստը և մշակույթը»: Ցուցադրվել են նաև Դին Կեյնի և Սոնսթեյն Ուիլյամսի «Ժխտողականության ճարտարապետները» ֆիլմը և «Կոմիսսար-Ալյանայան» խոսակցական Չիլիզգիրյան ֆառիկի կատարմամբ: Գաղափարը մտադրվածներից Հովսեփյանը Բելմոնտի ֆառիկային խորհրդի անդամ է, Գասպարյանը՝ գրող և ֆառիկական ծաղրանկարիչ, Քրաֆթյանը՝ Հայ օգնության ընկերության (արևելյան շրջանի) վարչության անդամ, Մամիկոնյանը՝ ՆԱԱՄԻ-ի ակադեմիական գործերի սնօրեն, իսկ Անանյան-Սառնոնը՝ Բելմոնտի Զաղխորի անդամ: <Տ.Տ.

Թեբեյանական ամենամյա մրցույթի հայտարարություն

Հայաստանի Թեբեյան մշակութային միությունը հայտարարում է 2018 թվականի ստեղծագործությունների մրցույթի և Գեղարվեստական գրականություն

բ) Երաժշտություն
գ) Կերպարվեստ
դ) Թատերական արվեստ անվանակարգերում

Հովանավորությամբ՝ ԱՄՆ և Կանադայի Թեբեյան մշակութային միության՝ Հաբե Թեբեյան-Ղազարյան հիմնադրամի: Մրցույթին մասնակցել ցանկացողները իրենց հեղինակած աշխատանքները կարող են ներկայացնել 2019 թվականի ապրիլի 22-ից մինչև մայիսի 22-ը ՀԹՄՄ գրասենյակի ամեն օր՝ բացի շաբաթ և կիրակի օրերից, ժամը 12.00-ից մինչև 17.00 (Երևան, Խանջյան 50, 2-րդ հարկ, Հայաստանի Թեբեյան մշակութային միություն, հեռախոս՝ 520-783, 098-63-17-04, էլ. փոստ՝ tekeyan@arminco.com):

Հայաստանի Թեբեյան մշակութային միության Կենտրոնական վարչություն

Բջջային սարքերի ապառիկ ձեռքբերում՝ առաջին 12 ամսվա ընթացքում տարեկան 0% դրույքով և 0% ապաստարկման վճարով

Առաջարկ մայիսյան տոներին ընդառաջ՝ ՎիվաՍել-ՄՏՄ-ից:

2019թ. մայիսի 1-ից մինչև 31-ը ներառյալ ՎիվաՍել-ՄՏՄ-ի սպասարկման կենտրոններում «Ինտերգրանկ»-ի միջոցով գնելով առաջին 50 000 դրամ ավելի արժողությամբ բջջային սարքեր, հաճախորդներն առաջին 12 ամսվա ընթացքում վճարում են տարեկան 0% դրույք՝ 0% ապաստարկման վճար:

Պայմաններ՝
Կանխավճար՝ 0%
Տարեկան դրույք (առաջին 12 ամսվա ընթացքում)՝ 0%
Տարեկան դրույք (հաջորդ 24 ամսվա ընթացքում)՝ 18%
Ամսական սպասարկման վճար (առաջին 12 ամսվա ընթացքում)՝ 0%
Ամսական սպասարկման վճար (հաջորդ 24 ամսվա ընթացքում)՝ 0.8%
Մարման ժամկետը՝ 36 ամիս

Մանրամասն տեղեկություններ ստանալու համար կարող եմ օգտվել www.mts.am կայքից, զանգահարել 111 անվճար հեռախոսահամարով, հաղորդակցվել մեզ հետ «111 օնլայն» դորսայի միջոցով, կամ այցելել մեր սպասարկման կենտրոններից ցանկացածը: Մեր նորություններին մասնակցելու լիցենզիա համար միացե՛ք մեզ Ֆեյսբուքում՝ <https://www.facebook.com/MTSArmenia/> հղմամբ:

«Apps Club». խաղեր, հեռախոսի հավելվածներ և ոչ միայն

ՎիվաՍել-ՄՏՄ-ը ներկայացնում է «Apps Club» ծառայությունը՝ 700-ից ավելի որեմիում հավելված և խաղ:

Հաճախորդները կարող են բաժանորդագրվել և ներբեռնել ուսուցողական ու զվարճալիքային բազմաթիվ հեռախոսային հավելվածներ, որոնք ՎիվաՍել-ՄՏՄ-ի բաժանորդներին հասանելի են առանց գովազդի և ներառում են խաղերի ու հավելվածների բոնուսներ՝ առանց հավելյալ վճարի:

- ❖ 3 օր՝ փորձնական օգտագործման համար
- ❖ բաժանորդագրության ժամկետի ընթացքում՝ 1 օր, 1 շաբաթ, 1 ամիս (30 օր)
- ❖ «Apps Club»-ում ներառված խաղեր ու հավելվածներ դիստրիբյուցիոն և ներբեռնելիս բաժանորդի հիմնական ինստրուկցիաները չի սղառվում
- ❖ վճարման դարձ եղանակ՝ անմիջապես բջջային հեռախոսահամարի հաճվելուց (կանխավճարային դեբիտ) կամ անսավճարի հետ միասին (հեռավարային դեբիտ)

բաժանորդագրվելու համար՝ «Start30»

Ինչպե՞ս օգտվել ծառայությունից

Ծառայությունը հասանելի է «Android» օդերացրած համակարգով գործող բջջային սարքերի համար:

Հավելվածը հաջողությամբ տեղադրվելու համար բջջային սարքի կարգավորումներում անհրաժեշտ է թույլատրել անհայտ աղբյուրներից ներբեռնումը:

«Apps Club» ծառայությամբ հավելվածներ և խաղեր ներբեռնելու համար անհրաժեշտ է ունենալ ակտիվ բաժանորդագրություն:

Ծառայության գինը

1 օրով բաժանորդագրվելու համար՝ 50 Դ
1 շաբաթով բաժանորդագրվելու համար՝ 300 Դ
1 ամսով (30 օր) բաժանորդագրվելու համար՝ 1000 Դ
1090 կարճ համարին ուղարկվող SMS հաղորդագրությունների համար հավելյալ գումար չի գանձվում:

ցով մուտք գործել հավելվածի «Իմ հաշիվը» բաժին և սեղմել «Աղաքաբաժանորդագրվել» **Ծանոթություն**

- ❖ Ծառայությունը սրանադրվում է ՎիվաՍել-ՄՏՄ կանխավճարային և հեռավարային բաժանորդներին, որոնք ունեն ակտիվացված ինստրուկցիոն ծառայություն:
- ❖ Ռոտմից գանձվելիս ինստրուկցիոն դիմաց վճարը հաճվարկվում է համաձայն սկյալ ուղղության համար նախատեսված սակագնի:

Ինչպե՞ս բաժանորդագրվել

- ❖ <http://appsclub.mts.am> դորսայի միջոցով՝ մուտքագրելով հեռախոսահամարը և հեռեկալով հրահանգներին
- ❖ «Apps Club» բջջային հավելվածի միջոցով՝ մուտքագրելով հեռախոսահամարը և հեռեկալով հրահանգներին
- ❖ 1090 կարճ համարին ուղարկվելով SMS հաղորդագրություն. 1 օրով բաժանորդագրվելու համար՝ «Start1», 1 շաբաթով բաժանորդագրվելու համար՝ «Start7», 1 ամսով

Քույր գները ներառում են ԱՄՀ:

- ❖ Ինչպե՞ս աղաքաբաժանորդագրվել
- ❖ Անհրաժեշտ է SMS հաղորդագրության միջոցով՝ ուղարկել «Stop» բառը 1090 (ի դեպ հաստատված կողմից) աղաքաբաժանորդագրությունը հաստատող հաղորդագրություն) Անհրաժեշտ է «Apps Club» հավելվածի կամ <http://appsclub.mts.am> դորսայի միջոցով

Ծիծեռնակաբերդի հուշահամալիրում իրականացվել է ավանդական դարձած ծաղկահավաք

ՀԲԸՍ Հայաստանի սկաուտական խումբը՝ Վայրի բնության և մշակութային արժեքների պահպանման հիմնադրամի օժանդակությամբ և ՎիվաՍել-ՄՏՄ-ի կամավորական խմբի մասնակցությամբ՝ Ծիծեռնակաբերդի հուշահամալիրում իրականացրել են ավանդական դարձած ծաղկահավաք: Աշխատանքները շարունակվել են նաև հաջորդ օրը՝ ապրիլի 28-ին:

Այս նախաձեռնությունը մեկնելու է

ժողոված ծաղիկներին երկրորդ կյանք հաղորդելու խորհուրդը և բնապահպանական վերամշակման միջոցով կրկին օգտագործելու առաջնությունը: Ապրիլի 24-ին Հայոց ցեղասպանության զոհերի հիշատակին Ծիծեռնակաբերդի համալիրում խոնարհված ծաղիկներն ամեն սարի հավաքվում են. ցողուններն անջատվում են ծաղկաթերթերից, ցողուններից դարձվում են սաքսուլներ, իսկ ծաղկաթերթերն օգտագործվում են

ծեռակերտ վերամշակված թուղթ դարձնելու համար: Պարարտաբանություն օգտագործվում է Հիշողության դուրսակում հողի մշակման համար, իսկ ծեռակերտ թղթից հուշագրեր, շնորհակալագրեր, բացիկներ են դարձնվում:

Ծաղկահավաքին մասնակցել են հասարակական, միջազգային, մասնավոր ու ղեկավարական հասկանքների, աշակերտներ և ուսանողներ, դեպի մեծ և դեպի մեծ:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

2019 թվականի մայիսի 2-ին տեղի կունենա «ԱԳԲ Արհիվ» ՎԿ ՓԲ ընկերության Բաժնետերերի տարեկան ընդհանուր ժողովը:

«ԱԶԳ» ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակչության ԻԸ Տարի
Հիմնադիր և հրատարակիչ
«ԹԵԲԵՅԱՆ ՓԱՐԼԻՄԵՆՏ» ՍՊԸ
Երևան 0010, Համալսարանական 47
e-mail: azg@azg.am, azgdaily@gmail.com
www.azg.am

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱԻՏԻՆԵՆԿՆԻ հեռ. 060 271117
Հավաքագրիչ (գովազդ) հեռ. 582960,
060 271112
Լրագրողների սենյակ հեռ. 060 271118
Համակարգչ. ծառայություն հեռ. 060 271115
Շարժողական ծառայություն
հեռ. 060 271114, 010 529353
Համակարգչային ծառայություն՝ «Ազգ» թերթի
Նիսիները չեն գրախոսում ու չեն վերադարձնում:
Գ. Կարապետյանի գովազդային են, որոնց բովանդակությունը համար խմբագրությանը դրսևախոսություն չի կրում:
«AZG» Weekly
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010

Ազգայնականություն

Թիվ 17(429)
3 ՄԱՅԻՍ
2019

Ստեփան ԹՈՓՉՅԱՆ

Լուս Անդելես

1920-ին, համեմատելով իր եւ Պարլո Պիկասսոյի ձեւակերտման յուրահասկութիւնները Երվանդ Զոչարը գրում է. «Պիկասսոյի ֆորմաները, այո, նույնպէս բաժան-բաժան են, բայց... նա մարմնի կառուցվածքը ուզում է սարածութեան մեջ ներկայացնել բոլոր կողմերից (դիվիզիոնիզմ)՝ միեւնոյն ժամանակ սահմանափակ դիմադրել վիճակ (դիմամիզ)։ Նա ստիպւած է սարաւործել ֆորմաները եւ առաջ ուրեւնայն լրացնել դրանք (կոմպլեմենտարիզմ)։ Մինչդեռ ես... ֆորմաների թվայնաբան-բաժանութեան փորձում եմ ներկայացնել ստատիկ եւ ֆորմայի սրամաքանակ կառուցվածքը։ Ի՞նչ նկարների մեջ անընդհատ անցնում է «Ինչո՞ւ» հարցը, իսկ Պիկասսոյի նկարների մեջ «Ինչո՞ւ»։ Ինչ հետաքրքիրն ու գրաւեցնում է ֆորմայի դրոշմը, իսկ Պիկասսոյին՝ որոշիւթիւնը։ Պիկասսոն այս դեղին գալիս է Վան Գոգից, իսկ ես՝ Սեզանից։ Սեզանն ու Վան Գոգը միանգամայն իրար չեզոքացնող ու հակադիր ուժեր են» (Երվանդ Զոչար, Ես եւ Դուք, Ե., 2007, էջ 31-32, այսուհետեւ կնշտի միայն էջը)։ Զսվածով, գունային համադրություններով ու ձեւերի մեկնաբանութեամբ Սեզանի ազդեցության ցայտուն օրինակներ են Զոչարի «Սրվակով եւ խաղաթղթով նախորդները» (1917), «Խաղաթղթով նախորդները» (Երկուսն էլ՝ 1918)։

1906-ի սեպտեմբերի 26-ին, կանխելով ֆուստիստներին, նկատելով թանգարանները, Սեզանը որդուն գրել է. «Պիսարոն առանձնապէս չէր սխալվում երբ ասում էր, որ հարկավոր է այրել արվեստի բոլոր գերեզմանատները»։ Թեւեւ նորի եւ հինի մայրաքաղաքի անդամացած ձեւեր էր ստանում նույնիսկ գեղարվեստում, այդուհանդերձ ի վերջո նվաճվում էին իրականութեան մասերը՝ ստեղծագործական նոր ուղիներ։ 1904-ի ապրիլի 15-ին էմիլ Բերնարին Սեզանի սկզբնական խորհուրդը՝ մեկնաբանել բնութիւնը գլանի, գնդի, կոնի միջոցով, առնչում են կուբիզմին, բայց այն սոսկ երկրաչափական ձեւերով մասերն էր, այլ իրեն առանձին կտրուների բաժանելու եւ հավաքելու այնպիսի արվեստ, որոշուցի դրանք միասնական երեւան սարքեր կողմերից։ Անդրե Դյուրանայե դը Սեզանը՝ վկայաբերում է Սեզանի ասույթը՝ երկրաչափական ձեւերում միջոցներով եւ միայն նկարի կառուցվածքով, ծավալների հավասարակշռությունը հաստատելու միջոց։ Երկրաչափական այդ ձեւերը Սեզանի հիմնավորումով «դեմոստրացիոնալ» են հեռանկարում, այսինքն, առարկայի, յուրաքանչյուր տղանի ամեն կողմը դեմոստրացիոնալ կերպով կենտրոնաւորում է։ Գործերի միջոցով կառուցվող դասական հեռանկարը, օդային հեռանկարով հանդերձ՝ երբ սարածութեան հավասարաչափ խորացումով գոյներն ու կոնցրասները մեղմանում ու խլանում են, հորիզոնական տղաները կրճատվում։ Սակայն նրա բնանկարներում

գոյնի ինտենսիվությունն առնչված է հեռանկարում գրաված տեղին եւ վերջին տղանը հաճախ նույնպիսի ցայտուն ու հագեցած գոյներով է դասակարգված, ինչպէս առաջինը։ Կեցը, որին ուղղված են կառուցվածքի սարքերը, ոչ թե դասական հեռանկարի կենտրոն է, այլ ծավալների հավասարակշռությունը հաստատող ծանրութեան կենտրոն։

Սեզանը նկարում էր գունային նախ մի, առաջ հաջորդ առանձին կտրուները հերթականորեն սարածելով ամբողջ մակերեսով, այն մշակելով ըստ նյութական-ծավալային ձեւերի կայուն ամրութեան, ուժականութեան եւ ներքին լարման արտահայտութեան։ Զսվածի առարկայական հոծութիւնները բյուրեղանում են երկրաչափակերտ հակադիր եւ համադիր, արարում ու ավերում հայտնաբերուած գունային կոնցրուներով։ Դրանցով հավաքված դասերը բնական անմիջական տղաների (impressuion) թրթռումներ

Եթե նախկինում ինչո՞ւ-ն Զոչարը համարում էր իր արվեստի խնդիրը, առաջ հետագայում՝ Պիկասսոյի. «Պիկասսոն չունի այնպիսի նկար... որի առաջ չծառայի «ինչո՞ւ» հարցը... տեսնում ես մարմինը դիտված միասնական եւ դիմացից, եւ հետեւից, որ անհամարժեք է... մեկ կեսից դիտելու դեղին... Պիկասսոն ուզում է արվեստի մեջ միասնականութիւնը։ Նկարչութեան մեջ իրերի մի կողմը միջոց ծածկված է, միջոց դասադասված է թափանցիկ մնալու։ Պիկասսոն ուզում է ազատագրել իրը, ոչնչացնել այդ «անարդարութիւնը»։ Նա նկարում է իրը աջից, ձախից, վրայից, ներքեւից, միջից եւ շատ կետերից, բայց նա անում է ոչ թե առանձին-առանձին, այլ միեւնոյն նկարի վրա եւ հենց այդ մասնաշաղկապներով մի կողմից մեկ ցույց տալու իրը, ամենեւին կորցնում է դրանք, ինչպէս ասում են՝ հոնքը շարժելու տեղ աչքն էլ է հանում։ Նրա իղձը ուրիշ մեկ նկարից դեմ է անել,

Զոչարի ստեղծագործութեան այս քաղաքի էական կողմը ստատիկայի, կայունութեան հաստատումն է՝ իրը ժամանակի մեջ դասակարգելու նկարչական ստատիկայի հիմքի վրա ձեւերի ամուր սրամաքանութիւնը կառուցելուց հետո անցավ շարժման կենտրոնակայանը, Peinture dans l'espace-ին։ Առանց ստեղծագործական այդպիսի ընթացի անհնար կլինէր անդրադարձնել իր ձգած ստեղծագործական հարմոնիան ներքին բեւեռներով, սկսած ստատիկ-դիմադրական հակադրամասնութիւնից։

XX դարի կերպարվեստի դասնութեան նորարարական խիզախումներից են լուսանկարչութեան եւ կինեմատոգրաֆի թելադրած սարածականում ժամանակային ընդգրկելու նոր հնարների կիրառման փորձերը։ Շարժում դասակարգելով ժամանակն ընդգրկելու կինեմատոգրաֆիկական հնարի կիրառման ցայտուն արտահայտություններ են Զակոն Բալլայի «Սանձափոկով շատ դիմամիզը»

OMNIS DETERMINATIO EST NEGATIO

Երվանդ Զոչարի ծննդյան 120-ամյակ

Երվանդ Զոչար. «Բանաստեղծը՝ Վահան Թեֆյան»

դրսերում չէ կսավի վրա, այն իր անխախտ զարգացման մեջ գեղարվեստական արժանիքներով մի նոր աշխարհ բացելով հետեւորդների առաջ, բախում է հավերժութեան դուռը։

Կուբիզմի ծագումը Սեզանի, էֆուրտսիոնիզմի Վան Գոգի, որի միջոցով իր սարքեր ձեւերինը Գոգեմի արվեստին է առնչում էր նա Գոգեմի արվեստին։ Թեւեւ Պիկասսոն ստեղծագործել է նաեւ էֆուրտսիոնիստական եղանակով, սակայն, Զոչարի (հետագայում ճշտած) սարքերակունը հիմնավոր չէր Սեզանի դասնութիւնը։ Պիկասսոն խոստովանել է. «Սեզ համար նշանակալի է Սեզանի անհանգստությունը, Սեզանի դասերը, Վան Գոգի ստատիկութիւնը, այսինքն՝ մարդու դրաման։ Ողջ մնացյալը կեղծի է»։

Ինչո՞ւ-ն, դրոշմները՝ ձեւերի կայուն, սրամաքանակ կառուցումը, ինչպէս-ը, որոշիւթիւնը՝ միասնական սարքեր կողմերից մարմինը դասակարգելով շարժման տղաներով ստեղծելը, այլ կերպ են դրվում սասնամայակներ անց Երեւանի դասակարգման բացված Պիկասսոյի գրաֆիկական որոշ գործերի ցուցահանդեսի առիթով Զոչարի գրած հոդվածում։

որ կկարողանար իրը ժամանակի մեջ ներկայացնել։ Պիկասսոյին ծանոթ չէր «Նկարչութիւնը սարածութեան մեջ» («Գարուն», Ե., 1967, 10)։ Այս գաղափարին 21-ամյա Զոչարը դեռ չէր հանգել եւ, իր համոզմունքով, ձեւերի կայուն, սրամաքանակ կառուցումով էր դասասխանում իրեն գրաւեցնող հարցերին։ Ինչո՞ւ-ից նա անցել էր ինչպէս-ի-ն հետագայում սարածագործական կայուն դասակարգման խնդրի իր վճռումով։ Կուբիզմի միասնականութեան, ձեւերի անախադեմ մասնատման-համադրումով ավելի սարածական ֆան ժամանակային խնդիր մարմնավորելու սկզբունքը արձագանքվում է Պիկասսոյի այն ասույթով, որ «Ըստ իս գեղանկարչութիւնը չէր թէր շարժումներ դասակարգել... ավելի շուտ դեմ է կանգնեցնել, դադարեցնել շարժումը։ Պէտք է անցնել շարժումից անդին դասակարգման համար։ Այլապէս նրանից հետ կմնաս... Ահա, հենց սա է իմ կարծիքով ռեալիստիկը»։

Կուբիստական կերպարվեստով դասասխանելով՝ կերպարվեստում ինչպէս արտահայտել ժամանակը, Պիկասսոն, Զոչարի նկատմամբ, դիտարկում է կանգնեցնում ինչո՞ւ-ի առաջ։ Արժանիք մասնակցելով դարի կերպարվեստի հեղափոխական, խոստովանող վարդապետին՝ «Նա ձգում է նոր աշխարհ ստեղծելու տեսիլքին, դրա համար ֆանդում է հինը, հաստատվածն ու ճանաչվածը», Զոչարը միասնական ֆանդում է նրան կուբիզմի համար, որին նշանակալի տուր էր մասնակցել նաեւ ինքը, ինչը, հարկավ, նրա առավելություններից էր՝ նրա ստեղծագործութիւնը հոսում էր նոր կերպարվեստի հայտնութիւնների բուն հունով։ Իր նշած ֆորմաների թվայնաբան-բաժանութեան ստատիկայի եւ ֆորմայի սրամաքանակ կառուցվածքը նույն այդ քաղաքում ներկայացրեց կուբիստական, կամ կուբիստներն ոճավորված գրաֆիկական եւ գեղանկարչական գործերում։ Վերջիններից են՝ «Մրձամանով նախորդները» (1919), «Կին կուբիստական ոճով» (1919-1920), «Ծխամորձով նախորդները», «Ըմրանակով կինը», «Օվալաձեւ նախորդները» (երեքն էլ՝ 1920), «Իսալացի բանաստեղծը» (1923), «Բանաստեղծը. Վահան Թեֆյան» (1924), մինչեւ իսկ, 1970-ին ստեղծված «Գլանակով շղամարդը»։

Եւ Մարտի Դյուրանի «Աստիճաններով իջնող մերկը» (Երկուսն էլ՝ 1912) նկարները (իմիջիայլոց, Էդուարդ Մեյերիջի (1830-1904) «Աստիճաններով իջնող մերկ կինը»՝ ֆրոնտալական կարգ բաղկացած է 23 իրարահաջորդ դասերից)։ Մի կողմից, կուբիզմի միասնականութեան մարմինը սարքեր կետերից դիտելու, մյուս կողմից, կինեմատոգրաֆիկական հնարի հարմարեցումով, իրարահաջորդ դասերի նուրբագծերը մի մակերեսում համատեղելով կենդանի շարժման տղաներով ստեղծող այդպիսի նկարների փորձի հետաքրքրական համադրություն է Զոչարի «Պարը» (1971)։ Պարուհին դասակարգված է կիսադեմ եւ դիմադրական կուբիստական հնարով։ Նկարի վերին աջ մասում երեք կորագիծ շարժման նշանն են՝ դարուհու կիսադեմը, կուբիզմը, մարմնի վարի մասը գծված են հաջորդական երեք դիրքերով (Դյուրանի հնարը)՝ ժամանակի այսպիսի ամրագրմանը գունարկված է կուբիստական միասնականութիւն-սարածականը։

Տարիներ անց Զոչարը դարձաբանեց խնդրի այլ, կարեւոր կողմը. «Ֆոսոյից, կինոյից, հեռուստատեսութիւնից դեմ է շարժումը, հեռուստատեսութիւնից դեմ է շարժումը, որ ժամանակի ընթացում արվեստի վրա են ծանրացել, կազմել նրա մի մասը, այժմ ֆոսոն, կինոն, հեռուստատեսութիւնը վերցրել են իրենց վրա. նրանք մարմնում են արվեստը։ Ուրեմն մեմ քաղաքիկ սերնդի մարդիկ են, որ կարող են նկարել բառի բուն նշանակութեամբ՝ լինել մարդու արվեստագետներ» (24)։

Կուբիզմի սարածման քաղաքում լուսանկարչութիւնն ու կինեմատոգրաֆի նախնական դարձանակ վիճակում էին, անկարող նշանակալի որակներ տալ, այդուհանդերձ, վիճակը զգված էր դրանք, դասական զարգացման օրինաչափութեամբ, իրականութեան անմիջական ընդօրինակումից կերպարվեստի ձեւագրութիւնը լրացուցիչ ազդակ էին։ Իսալացի բանաստեղծը նկարված է լուսանկարի հասուն սեւ տիւսակով, բայց ընդհանրացված ձեւերով, տղագիր էջեր նմանակող ֆոնի վրա, Վահան Թեֆյանը՝ նաեւ կադրայի եւ օրայի նորը լրացումներով։ Խորհրդանշական տղագծերն այս նկարներում, բնականաբար, առավելագոյնս հասցեական են։

Տղայան ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Թարգմանիչ

Առհասարակ, մարզային կամ սփյուռքի համայնքային թատրոնների մասնագիտական դասընթացների համարում խաղադրամի հանդեպ խստադատության հանդեպ խստադատության հանդեպ խստադատության հանդեպ...

Ծնունդ գոյաբանական համեմատական խորադասակարգ կերտակեր: Մա բազմակողմ ուղղակի եւ միջոնորդավորված դրությունների, դրանցից սերող իրական ու դայանամական հոգեվիճակների խաղարկման հնարավորություններ կընձեռներ: Ինչեւիցե, վերադառնալով իրենց էնոցիոնալ դեմոստրացիայի ծեփեփուն շարքերակին: Պարզելու համար, թե ինչպես են ժամկետանց արտահայտչաձեւերով առաջադեմ թատրարվեստ մանակեղծել փորձում:

Սառույթները, բայց դիտել է մասնահատկ շեշտել: Շարժահանակարգային ճկունակությունից գրեթե զուրկ եւ բարենասական կորագծերի նրբությամբ աչքի չընկնող սիկնոզը ձախավեր լուսասիլայի սիրույթ մեջնելը զավառամտություն է: Ավելի են ընդգծվում վերջինի մարմնական մանրամասների սլյալ դասի հակաբեմականությունը: Հանկարծ ու մի բան էլ այնպես չզգա, եղած հոգեֆիզիկական կազմալին կմիանա մաեի հակաէթետիկականությունը: Թե այդ ի՞նչ երեւելի արժանիք էին ներկայացնում ներքին սյուժեին հարողորմ ձեռքերի իբրեւ թռչնակերպ կեցվածքները, երեւի թե բարձրալին հարցումն աւելու անհրաժեշտություն զգացվի: Սակայն ռեժիսորը, մեծաֆորայնության հայտնություն համարելով իր բարձր լուսասիլական վճիռը, ֆանիցս կրկնել է թալիս այն: Վերոհիշյալ համե-

թյունների անմխթարությունը: Ան այն՝ կռահելով, որ բեմական մթնոլորտի ստեղծումը մեծ հաշվով ձախողելու է, որոշել է արտադրության անհարկի չափազանցումներով բացը լրացնել: Արժան-Նարեկ Բայանդուրյանին հանձնարարել ներազգային լեզվական այլութայամբ շարքերության կոմիզմի եզրամասում ուժադրություն շեղել: Լոռվա, Տաուի կամ արցայան բարբառի ձեւացումն ու «խաթաբալա» ֆիլմի լացի շեսարանի գրեթե կրկնօրինակ սուզը շուրվիտի սեղ անցկացնել: Կամ էլ՝ Գիֆո-Պավիթ Բարսեղյանին ստիպել, որ էսցետիկությամբ արտաֆին տղավորություն թողնելու հնարը չարաչափի: Գերխաղի ճիգ ու ջանք թափի: Թեղեք, երկուսին էլ աղաճանրի կոչելը մասնագիտական բարեխղճության դեմ ֆայլ կլինի: Ի դեպ, ֆաղափական տարբերումներում չարչրկված այդ

Այն է՝ կառավարության օղտմալացման ծրագրի շրջանակներում որոշ գերազանցությունների ղեկ նյարդային հիվանդների հաստատությունը ծերանոցին է միացվել: Ուստի եւ հակված են բզրակացնել, որ այս ամենը արվեստի անկյունաքարային կարեւորություններից չափի զգացողության բացակայության հետեւանին է: Ահավասիկ, Հրաչ-Եղարշ Սուրադյանի բռնախաղային սիրագեղունները, որոնց վերհիշման համարակություն ցուցաբերելու համար ղեկությունից կարելի է անվճար ուրեւ բան դաժանել: Այնքան ճնշող էր իրավիճակը՝ ակամայից երկնում էիր: Տեսնես Պասանի Հանդիսատեսի թատրոնի ծխարձակող սարից դախիլ լցվող գոգահոնը եւ մեկ անգամ ձաճակե՞լն է առավել տանելի, թե՛ բեմական խոչնդություն խարխալող որոշ դերա-

Աղանջանցիների ծելողրանձաճիկ հնարավանությունն ու Սվիճալսկու սճանիլավսկիական հավաստիությունը

ցու ժամանակվրեղ կերպարավորումները: Ամունմային եզրափակիչ շեփսի անսոդ արասանում էլ, որդես անցյալ դարից արտադրված արտահայտչականության ժաղավեճ հավելում: Զգիտեն՝ դայանամական միջավայրը խոսքի հնչեւանգի թվացյալ՝ արտաֆին ինտերսյայամբ ինստիլեկտուալ խորքերին հասցնող արտահայտչակերպ է եմթադրել թալիս: Այլ ո՛չ թե հնամենի նվնվան խաղաձեւեր: Բայց չգիտես՝ որդիանց որդի աղանջանցիներն ինձացել են, որ ժամանակակից դրոստոդեմիսական թատրոնը բարձրալին նշաններն է արտահայտչական գերակայություն դարձնում: Ուստի վճռել են ժեսային դայանամականություն կցել կամանց կերպարներին: Արի ու սես ու կասարողներն այդ դայանակերպի իսկությունից զաճ, երեւի թե մաեի ինքությանն էլ հավասարը խնդիր ունեն: Որ Պեսրոս Աղանջանի ձեռքն էլ բռնած բեմի խորից նազ ծախելով ավանսցեմա գային, միեւնույն է՝ չէին հանոզի, թե իրենք այդ բարձրաման տուբեմական կրողներն էին: Ու ֆանի որ չունեին էնոցիոնալ կողմնորոշում, ֆիզիկական գործողության հետ որեւիցե ձեւով չէին աղերսվում: Ընդամենը ֆիզիկական բարձրաման մակարդակում էին՝ բնավ չսիրաղեցելով դրա շեխնիկական հիմնն աղախովող ոճավորված լուսասիլային: Ու թող չներվի մեզ մեր կողմախոս ան-

լուկի դարձադիր վիզուալ փաթեթավորումի վերածում: Այդդիտով, հանուն հին թատրոնից ժառանգած կեցվածքայնության՝ դարձունակ նշանային համակարգի ուղեծրում մնալով: Եվ չիտասա, թե նշալները ներկայացնում թերացումների վերջնակեւ են: Ամենեւին՝ Դրամատուրգ-բեմադրիչի դարձանություններն ուսերին առնող կոմպոզիցիոն հարցերում էլ է զայրացնելու ասիճան հիասթափեցնում: Մասնավորապես՝ դիտաւարային շթալում: Աչքի է զարնում բեմավիճակների ավարտումներն ու տեսարանային անցումները փոխկաղակցելու անընդունակությունը: Նույնիսկ մեծավարություն է առաջանում, որ նա, առհասարակ, տեսարանային արխիտեկոնիկա կառուցել չի կարողանում: Ասվածի ներքին ու արտաֆին ձեւերի նրբություններին սիրաղեցելու մասին անգամ չենք էլ երգում: Ահա թե ինչու ենք Արմեն Բայանդուրյանի բեմադրաբեմադրական ունակությունների վրա կասկածի սսվեր գցելու հանդգնություն դրսեւորում: Հետեւաբար, եւ ենթադրում ենք, որ նա ստեղծագործական ներուժը առավելագույնը հուշ-երեկոյի կազմակերպման է բավականացնում: Ինչին էլ մեծավ մասամբ նման էր ներկայացումը:

Ինչեւէ, առաջին հայացից զգայելի է՝ դրության սրամաքանության ներքն եւ հուզական տոնի ռեգիստրում գործելու շնորհից զուրկ չէ մաեի դերասանի կերպարում հանդես եկող Սերգեյ Սաֆարյանը: Ուղղակի նրա կերպարի խնդիր եւ դրա զարգացման գծի հաճախականությունն է միտոն: Մեկընդմեջ ինչ-ինչ բեմական կերպարներով սովորական միջավայրին հակադրվելով՝ չափազանց երկար ժամանակ է մնում միեւնույն վարձագծի շրջանակում: Իր արտադրող դաժանակամբ հանգուցալուծումային բացախայնումը ղեկ էղածից ավելի է հաղաղում: Անխոս դա Արմեն Բայանդուրյանի դրամատուրգիական անփորձության հավաստի է: Իսկ «գնամ, էլի դարձվեմ» գերխնդիրային արտահայտչության այդքան օտարոտի նշանը դերասանի հետ բեմադրական աղախանի բացթողումը: Արդյունում, Սերգեյ Սաֆարյանի արտաֆուստ արտաֆերմ, սակայն ներուստ՝ միանման մուսթեր հիմնավոր կասկածների աղթ են ուրվագծում:

աանների մասնագիտական իմունակեղեփումը համազգային: Հանձարեղ անգլիացին, թերեւս, կասե՛ր՝ ո՛րն է ավելի ազնիվ: Ու ազնվության ոճը չխախտելու նկատառումով էլ հարկ է հիշել, որ միայն Մայիս Մխիթարյանի բեմականարչական աղախանին էր փորձաշեթ թատրանման: Ծերերին ղախելու դրմերի բացվելիփակվելը բեմական արվեստագործողության սրամադրություն էր արձանում: Թատրական մի երեւույթի, որի բազմաբովանդակության աստիճանը մաեի բեմական հավասի զարգացվածության չափով է դայանակավորված: Այն հոգեբեխնիկական հասկություն, ինչի առկայությունը թիֆլիսաբնակ մեր գործընկերների հյուրախաղերից միայն մեկ անգամ է լիարժեք եղել: Նողար Դումբաձեի «Սոխակ դրոսակներ» վիդալի բեմականացման ժամանակ: Իմնին ընկալելի է, որ զգայական փորձառության տեսանկյունից Թիֆլիսիկում աղաղի համար բավական դյուրին է թիֆլիսեցում անձնավորելն ու մարմնավորելը: Ինչպես եւ «Հարսանիք թիկունում» ներկայացման ընթացում Գյունբեցի դերասանների դեմքում էր: Կերպարային զգացողության հումք կենսական նյութի հարցն իմնաբերաբար կիսաֆաթիկասային լուծվածույթուն ունեն:

Իրական, Քոչարի ժամանակակից, բախտակից այս բանաստեղծների կերպարները, նրա կերտած անցյալի առատելացած բանաստեղծներից խստորեն սարքեր են դարի արվեստագետին բնորոշ իրենց հոգեվիճակով, որ հիշեցնում է Քոչարի «Վերջին բռնեմը» գրվածը. «նկուղներում է ամրում՝ հաճախ մոռացված: Նա հասկացված չէ...»: Իսալացի բանաստեղծի հայացքն ուղղված է արժանաբար, Թեմեյանինը՝ ներառելով: Առաջինից բախտը երես է թեմեյ (՝)՝ նկարի վերան բռնող-հեռացող (հուար)՝ հրեցակի կյուրիկ հեռույր դրա հունորային նշանն է, թերևս: Երկրորդն այնտեղ է՝ իր հոգուրն այստեղ թողած, այստեղից կրկնված՝ սեփական ներքին ստեղծագործական հոգեաբարիի խորատուզված զննություն: Կերպարվեստին հասուկ՝ դրսից դիտելով ներսը թնայելու խնդիրը Քոչարը վճռել է խիստ չափավոր ու գույք վրձնումով, որտեղ ամեն կտոր գեղանկարչական արժեք ու դեռ ունի: Նույնիսկ ամբողջապես սողազծերով ծածկված բաճկոնի թեփի երկու սովորական կոճակները՝ փոփոխ երջանագծեր, մյուս, հմտորեն հավաքված երկրաչափակերտ կտորների ուրույն կենտրոնակետեր են: Այս երկու կերպարը հիանալիորեն լրացնում են իրար իրենց արժանաբար-ներառելի հոգեաբարի ու հասկացված, օտարանկարիչական աբստրակտ օտարական արվեստագետի ընդհանրացված իդեալի մարմնացում: Ոչ մի վառ գույն, ոգեւնչվածություն ոչ մի դրսեւորում, այլ, դարի սագնադներն ու սառնադաններն ամրացնում արարող, որի գլխին դափնիների փոխարեն փոշի մասկ է դրված:

Դիմանկարների արժանի կուռ ավարտվածության մեջ ցույցանում է ներքին, հոգեբանական, ընթացային-անավարտությունը՝ չհրակամացած սոխաուններ, լուրջական երգանքների եւ կյանքի բիւր տրոգայի բախում: Իսալացի բանաստեղծը նայում է դուրս, որտեղից սղասելի է չունի, դուրսը դիտելով նա եւս այնտեղ է՝ ներքին խռովի մեջ: Աբստրակտ մեջ այլաբարիային երեւոյթ արվեստագետի վերացում-վերացարկումը առկա գոյից Քոչարն արժանաբար է կուրիսական սուղ գծաձեւային միջոցներից ֆանելով առավելագույնը: Որ կերպարվեստի այդ լեզուն բնօրինակից վերացարկված երանհնարին թվացող կրկնվածությամբ, դարձրել է երեւում է օրինակ, երբ կողմնորդի են դնում Սեզաննի եւ Պիկասսոյի նկարած Ամբրուազ Վոլլարի դիմանկարները: Դրանք նաեւ Սեզաննից կուրիզմ օրինաչափ կառուցում ուսագրավ օրինակ են: «Իսալացի բանաստեղծի» քիբերը մանրամասն նկարելու համար Քոչարը բավարար վարդեսություն ունեւ իր իսկ նշած՝ Դյուրերի նման՝ աչքի մեջ արժանցող դասուհանով, դասուհան՝ որից դիտված աբստրակտ մարմնավորվում երգծային հեռանկարով՝ առաջին լույսից միջնաէն հեռավոր հորիզոն, եւ Սեզաննը հեղաւրջեց այն: Նոր կերպարվեստի առաջ այլ խնդիր եր դրված, եւ Քոչարը մեկ-երկու գծի մեջ քիբերի գրեթե սեւ թծեր դնելով բացեց դրանց խորում թաքնված այլաբարիային երեւոյթը: Դիմանկարն ամբողջանում է արժանաբարիային նվազագույն միջոցներով մի ֆանի բնորոշ գույք գծերով: Սիւար, երկարավուն դեմք (դա ազնվականության նշանն է համարվել), չափազանց խոսուն, բերանի աջ անկյունում վարթեված, սեղմված շուրթեր՝ զգայուն, նուրբ լուրջիկ հոգու դառնություն՝ անելանելիության, աճող աբստրակտ, անողորմ իրականությունից: Թեմեյանի դեմքը եւս երկարացված է, խախտված է ոչ միայն երեւ մասերի համաչափությունը, այլեւ երկարացված է ճակատի մի կեսը, համադասախառնաբար եւ դեմքի մյուս մասերը: Այդպիսով ծանրացնելով աջ դասակարգի հեռված այդ կեսը, կերպարի էությունն արժանաբար է ներսից՝ մտնում մեջ: Քոչարի համոզմունքը, որ «Արդիական արվեստն ունի իր օրենքները: Այն անարխիա չէ, խախտումը դեմք է լինի

դասճառաբանված, հիմնավորված», իրացված է լիարդես (28): Նրա թեսակարան հայացքների ու ստեղծագործության ներդաւնությունը երբեք չհախտվեց: Կուրիսական ոճավորումն այս դիմանկարում ավելի ցայտուն է՝ շեւսված են ճակատի դիմացի երկու ոսկորների երջանաձեւությունը, մի կուռ գծով շարունակվող հոններն ու փթը լիարդես երկրաչափային են, մեթադական կարծրության: «Իսալացի բանաստեղծը» եւ «Բանաստեղծը. Վահան Թեմեյան» դիմանկարները ստեղծվել են կուրիսական գլխավոր գործերից երեւ-չորս սարի անց: Քոչարն էաբար յուրացրել էր այդ արվեստի դրոշմը, եւ անցել առաջ: Դրանք սուկ ոճավորված են կուրիսորեն եւ դիտողից չեն դաժանացում կուրիսական նկարների հասկանալի համադրում-համալրում ինքնուրույն, հանգամանալի զննությանը, ինչպէս օրինակ, Պիկասսոյի «Ամբրուազ Վոլլարի...» (1910) իրական արժանիքը դասկարացնելու համար (որքան էլ հմտորեն հավաքված դիմագծերն ընկալվում են որդես Վոլլարի կերպար), ի սարքերություն Սեզաննի դասկարածի

հասկարեն արժանաբարիային մեթեր: Ամբուտի հմայիչ ու հեթաբիր գուրցակից եր: Ավելի սեւս շիման ժամանակ առանձնադաւն ակներեւ էին դառնում նրա ճճարժանախոսությունը, անկեղծությունը, մսածողության սրամարմնավածությունը: Նրան խոր էին ծածկանությունը, խորամանկությունը, կեղծ բարեդասությունը»: **Վարձագրաս Դարությունյան.** «Միջախասակ, շիկաեւր, ծովաչա, մողայիկ հագնված, մշտադես ծխամորճը բերանին, ֆայլում եր դանդաղ ու հանդիսավոր իր վրա բեւեռելով անցողների ուսարությունը»: **Վլադիմիր Ալվազյան.** «...թիթեռնիկ-փողկաղով, ձեռնափայտով, եւ ամենագարմանալին՝ աչքին մենակնոց, ծանրունեծ ձեւում եր ցուցարահում, դիտում նկարները»: **Ռուբեն Չարյան.** «Նա անցնում եր փողոցով եւ սարքերվում բոլորից՝ երկար մագերով, հագնվածով, մենակնոցով, ձեռնափայտով եւ ընդհանրադես՝ դաժակածով: Տարքեր եր ամեն ինչով: Քայլում եր այնդես, սաես իրեն մի գաղտնիք եր հայտնի, եւ այդ գաղտնիքն իրեն առավելություն եր սալիս ուրիւնների նկարմանը եւ դեմքի այնդիսի արժանաբարիային

սոյի ստեղծագործության կուրիսական երջանին նախորդել եւ հեթեւել են դասկարման այլ եղանակներ՝ կերպարվեստի դասմական գարգացման սարքեր երջանների ձեւերի կիրառումով, արդիականի ու ավանդականի միախոսումով: Ուղիղ եւ կուր գծերի կուրիսական եղանակը Քոչարը վերափոխեց, ձեւերի խճանկարը հավաքելով իրեն բնորոշ, գերակաւոր դասական հոսուն, միախոսվող ու սարանջասվող ներդաւն կուրագծերով: Գեղարվեստի դասմական կենդանի ընթացքը ավանդույթների բացատում-ընդունումով, հին ու նորի տայաբարով ներկան միախոսելով անցյալին մեկնում է աղաղակ: Իրերը, երեւոյթները շարժման, փոփոխության, փոխադրեցության ու փոխգործողության մեջ ֆնելիս բախվում են հակադրություններին: Դրանց անբաժանելիությունն ու փոխներթափանցումը հանդիսանում էր հեթ կադակցության մեջ, դասճառի ու հեթանոսի փոխաստեղծումներով, գարգացման շարժիչն են: Իրական, առարկայական կայուն հարաբերակցությունից ազատված ձեւերով ու գույներով ավարտվեց դասական կերպարվեստին

OMNIS DETERMINATIO EST NEGATIO

Երվանդ Քոչար. Իսալացի բանաստեղծը

(1899), առավել եւս իր իսկ ռեալիստական մասիսանկարի՝ Վոլլարն ամբողջ հասակով, նսած (1915): Իսալացի բանաստեղծի ծխամորճը արվեստագետին ուղեկցող այն նշաններից է, որը նաեւ Քոչարի նկարագրի անբաժանելի մասը մնաց: Գուրագիրները դասմում են, թե հասկադես Փարիզից վերադառնալուց հեթո նա ինչդես եր առանձնանում բոլորից իր արժանիքով, դաժակածով, վարվելակերտով, ամեն ինչում դրսեւորելով նրին ճաւակ: **Եղվարդ Իսաբեկյան.** «Մասեսոմ» կոչումը Երվանդ Քոչարի իր հեթ երեւան բերեց Ֆրանսիայից... Նա, ինչդես բոլոր ներսիայնցիները, խոսում եր ընսիր հայերենով՝ դաժակածով թիֆլիսյան ավանդույթները... Գեթաբիր, շաւ հեթաբիր մարդ եր Մասեսոմ, հագվազոյս գուրցակից: Մասիս եր, հոմորով, սիրում եր անեկդոսներ լսել, բայց ոչ լրիւր»: **Վասիլ Վարդանյան.** «...խիստ սարքերվում եր այն ժամանակակերտ երեւանցիներից... Նրա գեղեցիկ շարժումներով, արժանի են ներքին դաժակածով: Նրա մասին խոսելիս ակամա մսաբերում եմ Չեխովին, թե մարդու ամեն ինչը դես է լինի գեղեցիկ՝ եւ դեմքը, եւ հագուստը, եւ հոգին: Երեւանում արդելու առաջին սարքերին մենակնոց եր կում, իսկ ձեռնափայտից չբաժանվեց միջնաէն իր բովանդակայից ու գեղեցիկ կյանքի վերջը: Մշտադես ծխամորճը եր ծխում, որը չափազանց հաճելի եւ արքեցնող բուր ուներ... Խոսում եր մեղմ, թավաճայն, դասկերավոր՝

թյամբ, թե մի օր կբացի իր գաղտնիքն ի լուր ամենի: Տղավորությունն այնդիսին եր, որ այս ֆաղափց չէ: Փարիզյան շուք կար վրան դիվային խել ուներ» (Մասեսոմ Քոչարը հուրերի անդրադարձում, Ե., 2016, էջ 19, 30, 35, 46, 59):

Այս ամենը եւ մի բան էլ ավելի, Մասեսոմի մարդկային եւ ստեղծագործական նկարագրի էությունն էին, սահմանված արվեստագետի բարձր կոչման, մարդկության հանդեպ մեծ դասախանասվության համոզմունքով. «Եր ես զսնվում էի Իսալիայում, եւ համարձակություն ունեցա մի ֆանի գործ ստեղծել Միքելանջելոյի հայրենիքում, փողոցով անցնելիս իմ հեթեւից լսում էի շուքներ՝ արժիս է, արժիս: Նրանք գիտեին որ, մի օսարերկարից, որ դեռ նոր է արվեստում ոսք ձգում, չի կարող գարմացնել իրենց, սակայն նրանք գիտեին նաեւ, որ նա, ով փորձում է շարունակել դարերից ժառանգված արվեստի գեղեցկությունը, արժանի է հարգանքի, ու նրա կողմով անցնելիս հարկ է գլխարկ հանել...» (196):

Մինչ Քոչարը եւ ֆնանդասում, եւ հեթեւում է Պիկասսոյին, վերջինս երեւոյթը հիմնավորում է կերպարվեստի բնականոն գարգացման թեսանկյունից. «Եր մենք կուրիսական նկարներ էինք անում, մենք բնավ նդասակարգված չէինք կուրիզմ հմարել, այլ դարգադես ուզում էինք արժանաբարիային, ինչ մեթ մեթ եր», այն գոյության իրավունք ունեցող առաջնային ձեւերի արվեստ է: Պիկասսոն եւ Բրակը դասկերակերտում էին երկրաչափական, առաջնային ձեւերով: Պիկաս-

հասուկ ընդօրինակման սկզբունքը՝ իրերը դասկերելն այնդես, ինչդես երեւում է ստողությանը: Ավարտվեց մի կեթից, Քոչարի նշած՝ «գոնե մի կողմից» նկարելը: Շաւ կեթերից, անգամ միջոց ներկայացվող իրականության հասկանալի ավելացվում էին նաեւ միանգամայն դասահական մանրամասներ՝ օրինակ՝ տղագիր թերթերի կտորներ, հմար՝ որ Քոչարը փոխարինեց իրեն հասուկ տղագծերով: Նա չէր կարող դյուրութայամբ ընդունել միմեսիսի դասական սկզբունքների կրկնական մեթումը, միաժամանակ եւ արմասադես չնորացնել արժանաբարիային ժողովրդի:

Դա յուրօրինակ ներքին դայաբար եր այդ սկզբունքների որոշ դաժակածության եւ նոր ժամանակի կերպարվեստի աննախադեղ վերափոխման անհրաժեշտության միջեւ: Կյանքի ամեն դաժակած այժմանում է անցյալանալով: Անցյալի եւ ներկայի միաժամանակակցումում է անցնել ֆաղափարության ամբողջ դասունությունը: Անցյալի եւ ներկայի գեղարվեստի հակադրություններն իրենց ուրույն ձեւերում միասնանում են կյանքի հակադրությունների վերաբացումով: Նորի կերտումը որոակիանում է գեղարվեստական ավանդույթների հեթ ընդունում-բացատում բախման մեջ: Որոակիացումն իրացվում է դրա բովանդակությունը հակադիր առարկայի, երեւոյթի հասկանալի բացատումով: Ինչդես ամեն սահմանում, որոակիացումը, դասկերման սկզբունքների որոակիացումը եւս բացատում է: Omnis determinatio est negatio («Ամեն մի սահմանում բացատում է» Բենեդիկտ Սոյինոգա):

Շերի Զովսեփյանն ու Պոլ Մեպոկյան գրավում են «Վենիս-Բիչը»

Լրագրող Գեյլի Սելինը «Garage.vice.com» կայքում հիացունակի խոսքեր է շալլում մարշի 17-ից արդիլի 21-ը «Վենիս-Բիչի» (Կալիֆոռնիա) Թիմ Բունգալոյում (Venice Beach, Ca. Team Bungalow) գործող լուսանկարչական ցուցահանդեսի երկու մասնակիցների՝ Շերի Զովսեփյանի եւ Պոլ Մոլագի Սեդոյայի հասցեին: Երկուսն էլ նվիրված են մարմնի «սրանցնեղենակ արքարակցիաները» յուրահասուկ ձեւով ներկայացնելու բարդ գործին եւ լուսանկարչական աղաբարջ օգտագործում եւ այդ վերացական շարժումները անդրադրելու որդես միջոց: Նրանց կասարած մեծադիր լուսանկարներն ու լուսագրությունները խորադես միախոսնչ են ըստ Սելինի, եւ լրացնում են մեկը մյուսին: Զովսեփյանը՝ ծնունդով Օհայոյից, լուսանկարչական թղթին է հանձնում մութ սենյակում արված իր շարժումները, հմտորեն օգտագործելով լույսի եւ սվերի կախարակական համարումը ներկայացնելու համար մարմնի սարքեր մասերը, որոնք երբեմն երեւելի են, երբեմն թաքնված: Սեդոյայն ավելի շաւ ուսարդություն է դարձնում մութ սենյակի մեթնիկ մթնոլորտին՝ օգտագործելով հայելին որդես միջոց: «Իմ աբստրակտներում փորձում եմ իմ տեղը զսնել (այս աբստրակտում) եւ հաստատել, որ այն ինձ է դասկանում», խոսակցանել է Զովսեփյանը, որը դասրասուկում է մայիսիս իր անձնական ցուցահանդեսը բացել Նյու Յորքում: Տ.Օ